

T.C.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ADANA İLİ CEYHAN İLÇESİNDE ÇİFTÇİLERİN
TARIMSAL DESTEKLEMeye YAKLAŞIMLARI VE
DESTEKLERİN ÜRETİME ETKİSİ**

ARMAN ÖZGÜR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2018

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ADANA İLİ CEYHAN İLÇESİNDE ÇİFTÇİLERİN
TARIMSAL DESTEKLEMeye YAKLAŞIMLARI VE
DESTEKLERİN ÜRETİME ETKİSİ

ARMAN ÖZGÜR

Bu tez,
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS
derecesi için hazırlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ 2018

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi Arman ÖZGÜR tarafından hazırlanan “Adana İli Ceyhan İlçesinde Çiftçilerin Tarımsal Desteklemeye Yaklaşımları ve Desteklerin Üretime Etkisi” adlı bu tez, jürimiz tarafından .../.../2018 tarihinde oy birliği ile Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Burak AĞIR (DANIŞMAN)
Tarım Ekonomisi Bölümü
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. Cuma AKBAY (ÜYE)
Tarım Ekonomisi Bölümü
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İlkay KUTLAR (ÜYE)
Tarım Ekonomisi Bölümü
Akdeniz Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Mustafa ŞEKKELİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Arman ÖZGÜR

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

**ADANA İLİ CEYHAN İLÇESİNDE ÇİFTÇİLERİN TARIMSAL DESTEKLEMeye
YAKLAŞIMLARI VE DESTEKLERİN ÜRETİME ETKİSİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

ARMAN ÖZGÜR

ÖZET

Tarım ve Orman Bakanlığı çevreye zarar vermeyen tarımsal üretimi yaygın hale getirmek, yürütülen politikaların amacına ulaşmasını sağlamak, bitkisel üretimde alternatif uygulamaları desteklemek, ürün kalitesini ve verimi arttırmak, sektörde karşılaşılan problemlerin çözümüne katkı ve sürdürülebilirliği sağlamak, tarımsal kayıtların güncel tutulması ve üretimi kayıt altına almak amacıyla çiftçilere tarımsal destek vermektedir.

Bu çalışmada Adana ili Ceyhan ilçesinde çiftçilerin tarımsal desteklemeye yaklaşımları ve desteklerin üretime etkisi incelenmiştir. Araştırmanın ana materyalini Adana ili Ceyhan ilçesinde 150 üreticiden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı, Adana İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Türkiye İstatistik Kurumunun istatistiksel verilerinden de yararlanılmıştır. Çalışmada anket yapılan üreticilerin tamamının desteklerden faydalandığı tespit edilmiştir. Üreticilerin %68'i uygulanan destekleri yeterli bulduklarını, %96,7'si tarımsal desteklerin verilmesinin kendisini üretime teşvik ettiğini, %92,7'si desteklerin üretimde verimliliği arttıracaklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin %89,3'ü destekleme başvurusunda evrak işleri ve prosedürlerin kendilerini zorladığını ifade etmişlerdir. Üreticilerin desteklemelerden genel olarak memnun olduğu, desteklerin üretime olumlu etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Tarımsal üretime verilen desteklerin, üretimi olumlu yönde etkilemesi nedeniyle desteklemeler devam etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal destekleme, bitkisel ve hayvansal üretim, üretici yaklaşımı, Adana

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Temmuz / 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Burak AĞIR

Sayfa Sayısı: 46

**APPROACHES OF THE FARMERS TO AGRICULTURAL SUPPORTS AND THE
EFFECT OF THE SUPPORTS TO PRODUCTION IN CEYHAN PROVINCE OF**

ADANA

(M. Sc. THESIS)

ARMAN ÖZGÜR

ABSTRACT

Ministry of Agriculture and Forestry have given agricultural supports to farmers in order to, make the agricultural production which does not harm the environment widespread. to achieve the objectives of policies implemented, to support alternative techniques on plant production, to increase quality and yield of products, to contribute solve of the problems which are encountered in the sector and to provide sustainability, to chain manufacture and to keep current agricultural registration.

Approaches of the farmers to agricultural supports and the effect of the supports to production were examined in this study in Ceyhan District of Adana Province. The main material of the study is the data obtained from 150 producers in Ceyhan District of Adana province. In addition, it was also benefited from the statistical data of the Ministry of Agriculture and Forestry, Adana Directorate of Provincial Food Agriculture and Livestock and Turkey Statistical Institute. In this study it was detected that all the farmers benefited from supports. 68% of producers stated that they found the applied supports satisfactory, 96,7% of them stated that giving agricultural subsidies encourages their production, 92,7% them stated that support would increase productivity in production. 89,3% of producers stated that paperwork and procedures were difficult for them to apply for support. It is detected that growers are generally satisfied from supports and supports have positive effect on production. Supports for agricultural production should continue because of the positive impact of production.

Key Words: Agricultural Support, Plant and animal production, Approach of grower, Adana

University of Kahramanmaraş Sütçü İmam

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics, July / 2018

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Hasan Burak AĞIR

Page Numbers: 46

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez hazırlama sürecinde desteklerini esirgemeyen kıymetli eşim Emine Yeliz ÖZGÜR'e, çalışma boyunca gösterdiği ilgi ve yardımlar için danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan Burak AĞIR'a, çalışmanın her aşamasında bilgi ve deneyimleri ile her daim yardımcı olan Prof. Dr. Cuma AKBAY'a, hazırladığımız ankete katılan üreticilere, her zaman destekleri ile yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
3. MATERYAL VE METOT	8
4. TÜRKİYE’DEKİ TARIMSAL DESTEKLEMELER VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	9
4.1. Tarımsal Desteklerin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Dayanağı	9
4.2. Havza Bazlı Tarımsal Üretimi Destekleme Modeli	10
4.3. Alan Bazlı Tarımsal Destekler	11
4.4. Fark Ödemesi Destekleri	12
4.5. Hayvancılık Desteklemeleri.....	13
4.6. Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	15
5. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	16
5.1. Ceyhan İlçesinde Tarımsal Durum.....	16
5.2. Ceyhan İlçesindeki Destekleme İstatistikleri.....	16
6. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	19
6.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	19
6.2. Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Bazı Özellikleri	24
6.3. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları.....	27
6.4. Üreticiler Açısından Tarımsal Desteklerin Değerlendirilmesi	29
6.5. Üreticilerin Desteklerden Memnun Olmalarını Etkileyen Faktörler	36
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	38
KAYNAKLAR.....	40
EKLER	43
ÖZGEÇMİŞ.....	46

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 4.1. Toplam tarımsal destek ödemeleri.....	9
Şekil 4.2. Türkiye'deki 941 havza.....	10
Şekil 4.3. Fark ödemeleri.....	13
Şekil 4.4. Hayvancılık destekleri.....	14

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 4.1. Havza bazında desteklenecek ürünler	11
Çizelge 4.2. Diğer tarımsal amaçlı destekler	15
Çizelge 5.1. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli kapsamında Ceyhan ilçesinde desteklenen ürünler.....	16
Çizelge 5.2. Ceyhan ilçesinde yıllara göre kayıtlı işletme sayısı ve Mgd miktarları.....	17
Çizelge 5.3. Ceyhan ilçesinde yıllara göre ödenen prim destek miktarları	17
Çizelge 5.4. Ceyhan ilçesinde yıllara göre prim desteğinden faydalanan üretici sayısı.....	18
Çizelge 6.1. Üreticilerin cinsiyet durumu	19
Çizelge 6.2. Üreticilerin yaş dağılımı.....	20
Çizelge 6.3. Üreticilerin eğitim durumu	20
Çizelge 6.4. Üreticilerin tarım sektöründeki çalışma süreleri.....	21
Çizelge 6.5. Üreticilerin tarım dışında iş durumu	21
Çizelge 6.6. Anket yapılan üreticilerin Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olma durumu ...	22
Çizelge 6.7. Anket yapılan üreticilerin kooperatife üyelik durumları.....	22
Çizelge 6.8. Anket yapılan üreticilerin yetiştirici veya üretici birliklerine üyelik durumları...23	
Çizelge 6.9. Anket yapılan üreticilerin ayrıntılı gelir, gider kaydı tutma durumu.....	24
Çizelge 6.10. Anket yapılan üreticilerin üretim faaliyetine başlama sebepleri	24
Çizelge 6.11. İşletmelerin arazi tasarruf şekilleri.....	25
Çizelge 6.12. İşletme üretim şekilleri.....	25
Çizelge 6.13. İşletmelerdeki hayvan varlığı	26
Çizelge 6.14. İşletmelerdeki bitkisel ürün deseni	26
Çizelge 6.15. İşletmelerin yeterli alet-ekipmana sahip olma durumu	27
Çizelge 6.16. Tarımsal üretim ile ilgili teknik bilgileri edinme durumu.....	27
Çizelge 6.17. Anket yapılan üreticilerin tarımsal yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı	28
Çizelge 6.18. Anket yapılan üreticilerin gübre ihtiyacını ve ne kadar verileceğini belirleme durumu	28

Çizelge 6.19. Anket yapılan üreticilerin hangi ilacı kullanması gerektiğini belirleme durumu	29
Çizelge 6.20. Üreticilerin faydalandıkları destek çeşitleri.....	30
Çizelge 6.21. Üreticilerin desteklemelerden faydalanmak için gerekli şartları bilme durumu	30
Çizelge 6.22. Anket yapılan üreticilerin desteklerin yeterliliği hakkındaki düşünceleri.....	31
Çizelge 6.23. Tarımsal desteklemeler hakkındaki bilgileri edinme durumu	31
Çizelge 6.24. Anket yapılan üreticilere göre desteklerin verimliliği artırma durumu	32
Çizelge 6.25. Tarımsal desteklemelerin üretime teşvik etme durumu	32
Çizelge 6.26. Destekleme başvuru sürecinin evrak ve prosedürler nedeniyle uzaması durumu	33
Çizelge 6.27. Destekleme başvurusunda karşılaşılan zorluklar	33
Çizelge 6.28. Destekleme başvurularının online (internet) ortamda yapılmasını isteme durumu	34
Çizelge 6.29. Üreticilerin tarımsal desteklemelerin tek kaleme düşmesini isteme durumları..	34
Çizelge 6.30. Desteklemelerin ve teşvik ödemelerinin amacı	35
Çizelge 6.31. Üreticilerin desteklemelerin amacına ulaştığını düşünme durumu.....	35
Çizelge 6.32. Üreticilerin destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapılması hakkındaki düşünceleri.....	36
Çizelge 6.33. Üreticilerin tarımsal destek memnuniyetleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişki	37

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TOM	: Tarım ve Orman Müdürlüğü
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
HBS	: Hayvancılık Bilgi Sistemi
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
MGD	: Mazot, Gübre Desteği
MGTAD	: Mazot, Gübre ve Toprak Analiz Desteği
ÇATAK	: Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ÜFE	: Üretici Fiyatları Endeksi

1. GİRİŞ

Tarım, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanda yaşayan halkın geçim kaynağını sağlayan önemli bir sektördür. Ayrıca, tarım sektörü halkın temel gıda maddelerinin üretimini garanti etmesi, istihdam olanağı sağlaması, ihracata destek ve sanayi sektörüne talep yaratması nedeniyle ulusal ekonomilere katkıda bulunmaktadır (Anonim, 2017a).

Genel olarak sektörlerin ekonomik gelişme içerisindeki payına bakıldığında, gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde tarımın nispi önemi azalmakla beraber, bu etkinin gelişmekte olan ülkelerde de bu yönde bir eğilim gösterdiği, ancak daha yavaş olduğu görülmektedir. Bir ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sı içinde tarım sektörünün payına bakılarak ülkenin gelişmişlik durumu tahmin edilebilir. Örneğin, Çin'de bu pay 1990 yılında %27 iken 2002 yılında %17'ye inmiştir. Oysa Arnavutluk'ta, 1990 yılında tarımın GSYİH içerisindeki payı %37 iken 2002 yılında %57 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran ülkenin gelişmişlik durumu hakkında iyi bir ölçek değildir. Buna rağmen belki de tek başına dünyaya yetebilecek büyüklükte bir tarımsal üretim potansiyeline sahip ABD'de GSYİH içerisinde tarım sektörünün payı %2 gibi bir düzeydedir (İnce, 2007).

Türkiye'de tarım sektörü 2002 yılından günümüze kadar bazı dönemlerde meydana gelen doğal afetler ve kuraklığa rağmen büyüyerek gelişme göstermiştir. Tarım sektöründen elde edilen GSYİH 2002 yılında 36.9 milyar TL iken 2015 yılına gelindiğinde 161.4 milyar TL ile en yüksek düzeyine ulaşmış olup 2016 yılında yaşanan kuraklık ile birlikte 161.30 milyar TL'ye gerilemiştir. Bununla birlikte 2017 yılı verilerine göre tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı %19,4, dış ticaret içerisindeki payı ise %3,4 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2018).

Tarım, her ülkede devletin verdiği olanaklar çerçevesinde yürütülen bir sektördür. Devlet olanakları arttıkça, tarıma yönelik destek miktarı da artmaktadır. Özellikle yüksek gelire sahip gelişmiş ülkelerde, bu destekler büyük miktarda ödendikleri halde, ülkedeki gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) da yüksek olması nedeniyle, tarıma yönelik desteklerin payı düşük kalmaktadır (Aktaş, 2007).

Tarım sektörünün mevcut öneminden dolayı ülkeler; üretimin artması, sürdürülebilirliğin sağlanması ve diğer ülkelerle rekabet edebilmek açısından çeşitli tarım politika araçları ile sektörü desteklemektedirler. Bu araçlar içerisinde tarımsal desteklemeler önemli bir yer almaktadır (Abay ve ark., 2005).

Tarımda destekleme denilince ilk olarak girdilere verilen destekler düşünölmektedir. Fakat tarımda veya kırsal kesimde destekleme farklı yollarla olabilmektedir. Örneğ olarak; dış ticarete teşvik ve dışalımda koruma, tarımsal yatırım teşvikleri, doğal afet ödemeleri, süt teşvik primleri, kredilerin daha düşük faizlerle sağlanması, toprak ıslah çalışmaları, sulama yatırımları, kooperatiflerin ve örgütlenmelerin desteklenmesi, arazi toplulaştırması, mera ıslahı, bitki hastalık ve zararlarına karşı erken uyarı sistemlerinin kuruluşu, hayvan ıslahı, araştırma ve yayım çalışmaları gibi faaliyetler de vardır (Özkaya ve ark., 2001).

Tarım sektörünün büyümesinin sürdürülebilir olması bakımından tarımsal desteklemeler büyük önem arz etmektedir. Günümüzde araştırmacılar sektör içerisindeki tüm paydaşları dikkate alarak uygun destekleme politikaları belirlenmesine yönelik araştırmalar yürütmektedirler. Bu araştırmanın da tarımsal desteklemeler konusunu irdelemesi ve diğer araştırmacılara yararlı bilgiler sağlayacak olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Adana ili Ceyhan ilçesinde gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı çiftçilerin tarımsal desteklemeye yaklaşımları ve desteklerin üretime etkisinin ortaya konulmasıdır.

Bu araştırmada öncelikle bakanlığın hangi ürünlere ve hangi şartlara göre destek verdiği ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra Adana ili Ceyhan ilçesinde yapılan çiftçi anketleriyle, çiftçilerin bu desteklere olan bakış açısı, üretimlerini ne şekilde etkilediği incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ilk bölümde çalışmanın önemi ve amacı, ikinci bölümde önceki çalışmalar, üçüncü bölümde kullanılan materyal ve metot verilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklemeler ve tarihsel gelişimi verilmiş olup uygulanan tarımsal destekler tek tek anlatılmıştır. Beşinci bölümde araştırma bölgesi hakkında genel bilgiler, altıncı bölümde araştırma bulguları, yedinci ve son bölümde ise sonuç ve öneriler verilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Çobanoğlu ve ark. (2017), “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının (KKYDP) Etkisinin Değerlendirilmesi: Bursa İli Örneği” isimli çalışmalarında Bursa İlinde KKYDP kapsamında sunulan makine ve ekipman desteğini incelemişlerdir. Araştırmada 207 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Analizlerde “Karşıt Durum Etki Değerleme” yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bu destekten faydalanan üreticilerin, destekten faydalanmayan üreticilere göre tarımsal geliri, işletme kapasiteleri ve personel istihdamı gibi birçok olumlu etkiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Ataseven (2016), “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları” adlı çalışmasında Türkiye’deki tarım politikalarını desteklemeler özelinde incelemiştir. Bu çalışmada tarımsal desteklemelerle alakalı güncel konuların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada tarımsal destekler ve destekleme politikaları gibi kavramlar anlatılmış, güncel desteklemeler irdelenmiş ve karşılaşılan sorunlara değinilmiştir. Verilen tarımsal desteklemelerin kırsal alandaki nüfusu yerinde tutamadığı, üreticiler üzerinde yeteri kadar etkili olamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Daldal (2016), “Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı” isimli çalışmasında uygulanan tarımsal desteklerin durumu incelenmiş ve üreticilerin desteklemelere yaklaşımı değerlendirilmiştir. Araştırma materyali Tekirdağ İlinde 146 üretici ile yüz yüze anket çalışmasından elde edilen verilerden oluşmaktadır. Elde edilen bulgulara göre üreticiler destekleme kalemleri ve prosedürlerin çok olduğunu, ayrıca destekleme miktarı ve ödeme zamanının da uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Üreticiler bu sorunların çözümüne yönelik olarak, destekleme kalemlerinin ürün bazında birleştirilmesi, ödeme zamanlarının üreticilerin nakite ihtiyaç duyduğu dönemlere çekilmesi, taban fiyat açıklamalarının üreticilerin ekim kararlarına yön verecek bir yapıya dönüştürülmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Bulut ve Kutlar (2016), “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Projelerinin İncelenmesi: Burdur İli Örneği” isimli çalışmalarında Burdur İlinde TKDK İl Koordinatörlüğü ile sözleşme yapılan 285 projenin faaliyet alanları incelenmiştir. Çalışmada IPARD ve TKDK alanında yazılmış tez, makale ve Burdur İl Koordinatörlüğü tarafından hazırlanan raporlardan yararlanılmıştır. Bu projeler sayesinde tarımsal işletmelerin bilgi düzeylerinde ve standartlarında ilerleme sağlandığı tespit edilmiştir.

Tan ve ark. (2015), “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları” isimli çalışmalarında Türkiye’deki tarımsal destekler ve son on yıllık süreçte tarımsal desteklerin bütçe içerisindeki payını incelemişlerdir. Tarımın toplam bütçe içerisindeki payının çok düşük olduğu ve destekleme politikaları değişmesine rağmen destekleme bütçesinin değişmediği saptanmıştır. Tarıma ayrılan bütçenin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarılması önerilmiştir.

Gürkan (2012), “Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Kahramanmaraş İli Merkez İlçesindeki üreticilerin tarımsal desteklerden yararlanma düzeyini ortaya koymuşlardır. 11 köyde anket çalışması yapılmıştır. Üreticilerin %73,4’ünün tarımsal desteklerden faydalandıkları, en fazla faydalanılan desteğin ise mazot, gübre desteği olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, çalışma yapılan üreticilerin tarımsal desteklerden faydalanma oranlarının yüksek olduğu fakat verilen destekleri yeterli bulmadıkları saptanmıştır.

Arısoy ve Gül (2011), çalışmalarında Avrupa Birliği ve Türkiye’de bulunan çiftçilerin aldıkları destekleri örnek işletmeler seçerek karşılaştırmışlardır. Çalışmada Türkiye ve AB’deki çiftçilerin aldıkları destek ödemeleri kıyaslanmıştır. Çalışmanın materyalini Almanya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Polonya ve Türkiye’de ilgili Bakanlıklardan ve AB Komisyonu’ndan alınan resmi veriler oluşturmuştur. Yöntem olarak aritmetik ortalama yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak belirlenen iki işletme arasındaki destekleme ödemeleri kıyaslandığında Türkiye ile AB arasında büyük bir farkın olmadığı görülmüştür.

Örs (2011), yaptığı araştırmada Türkiye’deki ve dünyadaki tarımsal destekleme politikaları, Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma politikaları ve Konya ilinde faaliyet gösteren kırsal kalkınma ajanslarını incelemiştir. Uygulanan politikalar arasında Kırsal Kalkınma Politikalarının önemli bir yer tuttuğu, bu politikalar ile kırsaldaki refahın artacağı ve kırsal kesimdeki insanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşacağı ifade edilmiştir.

Civan (2010), “Türkiye’de Tarımsal Destek Politikaları” adlı araştırmasında Becker Modeli ile Türkiye’deki tarımsal destek politikalarını iktisadi, siyasal ve sosyal olarak incelemiştir. Çalışmada desteklenecek üretim dalının büyüklüğü ile destek miktarı arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu çalışmada Becker’in çıkar grupları modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak, büyük üretim dallarındaki üreticilerin devletten daha yüksek

destek alacağı, ayrıca tarım sektöründeki destek oranlarının ülkenin geliri arttıkça yükseleceği saptanmıştır.

Başarır (2008), Samsun İlinde yürüttüğü araştırmada uygulanan DGD'nin işletmelere etkilerini ele almıştır. Basit tesadüfi örnekleme yolu ile belirlenen 96 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde tek faktörlü varyans analizi, t testi, ki- kare testi ve Logit Modeli kullanılmıştır. Çalışma neticesinde DGD'den yararlanan üreticilerin arazi büyüklüklerinin faydalanmayanlara göre iki kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Buna karşın DGD'den faydalanmayan üreticilerin büyükbaş hayvan birimi cinsinden hayvan varlıkları, faydalananlara göre daha fazladır. İlçe tarım müdürlüğünden bilgi konusunda yeterince yardım görememeleri, evrakların karışık olması ve hisseli araziler nedeniyle yaşanan sıkıntılar en temel sorunlar olarak saptanmıştır.

Erdal ve ark. (2008), "Türkiye'de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri" isimli çalışmalarında fark (prim) ödemelerinin ayçiçeği, pamuk, kanola, soya, aspir ve mısır ürünleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. İncelenen her bir ürün için prim ödemelerinin farklı ölçülerde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayçiçeği, soya, pamuk ve asperde verilen desteklemeler ile üretim miktarı arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Mısır da ise destekleme ile birlikte ekim alanlarının arttığı tespit edilmiştir.

Yılmaz ve ark. (2008), Isparta İlinde yürüttükleri araştırmada üreticilerin Doğrudan Gelir Desteğinden faydalanmalarında etkili olan faktörleri değerlendirmişlerdir. Çalışmanın ana materyalini üreticilerle yapılan anketler oluşturmaktadır. Anket sayısı tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup toplam 137 üretici ile yapılmıştır. Çalışmada Doğrudan Gelir Desteğinden faydalanmada etkili olan faktörlerin belirlenmesinde ki-kare bağımsızlık testinden yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ortalama işletme büyüklüğü daha fazla olan üreticiler daha fazla destek aldıkları için işletmeler arasında bir dengesizlik olduğu görülmüştür. Küçük işletmelerin desteklerden daha az yararlanmasının yanı sıra bazı küçük işletmelerin uygulamadan kaynaklı sorunlar nedeniyle destek alamadıkları gibi kayıt altına da alınamadıkları belirtilmiştir.

İnce (2007), "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikalarının Analizi" adlı çalışmada 2000 yılından itibaren uygulanmaya konulan tarım reformunu üç aşamada incelemiştir. Bunlar fiyat ve girdi desteklerinin aşamalı olarak indirilmesi, Doğrudan Gelir

Desteği, tarım ürünlerinin pazarlanmasında ve işlenmesinde devlet müdahalesinin azaltılması şeklinde belirtilmiştir.

Yorgun (2006), “Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi” adlı çalışmasında, DGD’nin Çukurova Bölgesi örneğinden hareketle ürün fiyatları ve işletmedeki kazanç olan etkilerini araştırmıştır. Sonuç olarak, girdi fiyatları yüksek olan ürünlere genellikle küçük işletmelerde rastlanıldığı için politika değişikliği sonrası bu işletmelerin gelir kaybına uğrayacağı saptanmıştır.

Abay ve ark. (2005) çalışmalarında, Türk tarım politikalarındaki değişimi, mevcut tarımsal destekleme politikalarını ve 2000 yılı sonrası reform sürecinde uygulanan politikaları incelemişler ve tarım politikalarında yeniden yapılanmaya yönelik öneriler ortaya koymuşlardır. Bu kapsamda öncelikle tarım politikalarının belirlenmesine ilişkin yeni bir kurumsal yapılanma, ardından da politika içeriklerinin yeniden belirlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Tarıma daha fazla kaynak ayırabilmek için; kamu mali yapısı disiplin altına alınmalı, kayıt dışı ekonomi önlenerek gelirler artırılırken, harcama reformuyla da giderler azaltılmalı değerlendirmesini yapmışlardır.

Aktaş ve Yurdakul (2005), yaptıkları çalışmada verilen desteklerin Çukurova Bölgesindeki mısır üretimine etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın ana materyalini 148 tarım işletmesi ile yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Verilerin analizinde Translog Maliyet Fonksiyonu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre mısır üretiminde girdi fiyatlarının etkili olduğu görülmüş ve desteklemelerde bu faktörün göz önüne alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca buğdaydan sonra ikinci ürün olarak mısır yetiştirilmesinin bölge açısından karlı bir üretim alternatifi olacağı belirtilmiştir.

Eraktan ve ark. (2004), yaptıkları araştırmada Türkiye’deki DGD sistemini, uygulanma sebeplerini, tarımsal destekleme politikalarının neler olduğunu ve dünyadaki uygulamalarını incelemişlerdir. Ayrıca bu çalışmada, Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri’nde üreticilerle yüz yüze yapılan anket çalışmaları sonuçlarına göre uygulamanın mevcut durum ve sorunları belirlenerek çözüm önerileri getirilmiştir. Araştırmada toplam 210 anket yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde Analitik Hiyerarşi Süreci ve Koyck Dağıtılmış Gecikme Modellemesinden yararlanılmıştır. Arazi üzerinden uygulanan

DGD'nin mevcut sorunları çözecek bir sistem olmadığı belirtilmiş ve bu sistem yerine ürün üzerinden DGD yapılmasının daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

Gündoğmuş ve Tanrıvermiş (2001), yapmış oldukları çalışmalarında, DGD'nin 2000 yılında ilk defa pilot olarak uygulandığı dört bölgeden biri olan Ankara İli Polatlı İlçesi'nde anket çalışmaları ile sağlanan bilgilere dayalı olarak tarımsal işletmelerin temel özelliklerini ortaya koymuşlardır. DGD'den yararlanan 192 ve yararlanmayan 45 işletme olmak üzere toplam 237 işletme ile anket çalışması yapılmıştır. Tarımsal desteklemelere rağmen, bölgedeki küçük aile işletmelerinin sermaye varlığı ve dağılımındaki dengesizliklerin giderilemediği saptanmıştır. Araştırma yapılan üreticilere göre birim alana verilen doğrudan destek miktarı yetersizdir ve artırılması gerektiği belirtilmiştir.

Ören (2001) yaptığı çalışmada, DGD'nin 2000 yılında ilk defa pilot olarak uygulandığı dört bölgeden biri olan Adıyaman'da üreticilerin projeye yaklaşımları, sorunları ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Araştırmada toplam 231 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada işletmelerin yıllık faaliyet sonuçları değerlendirilmiştir. Araştırma yapılan bölgede geleneksel yöntemlerle ekstansif hayvancılık yapılmaktadır. İşletmelerde tapu sorunları mevcut olup sermaye miktarları yetersizdir. Bölgede gayrisafi üretim değerinin yarısına yakını tütün tarımından sağlanmaktadır. Araştırma sonuçları; ödemelerin sadece tapuya göre veya mülk araziye göre yapılmasının sakıncalı olacağını göstermektedir.

Uzunoğlu ve ark. (2000), yaptıkları çalışmada 2000-2010 yılları arasında tarım sektöründen yeniden yapılanmayı sağlayacak politikalar ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu kapsamda, Türkiye'deki tarım sektörü incelenmiş ve tarımda neden bir yapısal değişim ihtiyacı olduğu ve 2000-2010 yıllarını kapsayan bir yeniden yapılanma önerisi ortaya konulmuştur.

3. MATERYAL VE METOT

Bu çalışmanın ana materyalini, Adana ili Ceyhan ilçesindeki çiftçilerle yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra konu ile ilgili olarak özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı, Adana İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Ceyhan İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) istatistiksel verilerinden de yararlanılmıştır.

Anket yapılacak çiftçilerin tespitinde desteklemelerden faydalanmış olmaları esas alınmıştır. Ceyhan İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden alınan bilgilere göre 2016 yılında ÇKS'ye kayıtlı toplam 5184 çiftçi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında anket yapılacak çiftçi sayısının belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmış (Newbold, 1995), %95 güven aralığı ve %8 hata payı esas alınarak örnek hacmi 146 olarak hesaplanmıştır.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{px}^2 + p(1-p)}$$

Formülde;

n= Örnek hacmi

N= Toplam işletme sayısı

p= İşletmelerinin popülasyondaki oranı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için 0.50 alınmıştır)

Araştırmada hedeflenen anket sayısının %10'u oranında fazla anket yapılmış ve toplam 150 anketten sağlıklı veriler elde edilmiştir. Anket çalışması 2017 yılında yapılmıştır. Toplam 150 anketten elde edilen veriler çeşitli paket programlara aktarılmış ve veriler analiz edilerek çizelgeler şeklinde sunulmuştur. Bununla birlikte araştırmada üreticilerin desteklerden memnuniyet durumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesinde parametrik olmayan bir yöntem olan ki-kare testinden yararlanılmıştır (Özdamar, 2015).

4. TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL DESTEKLEMELER VE TARİHSEL GELİŞİMİ

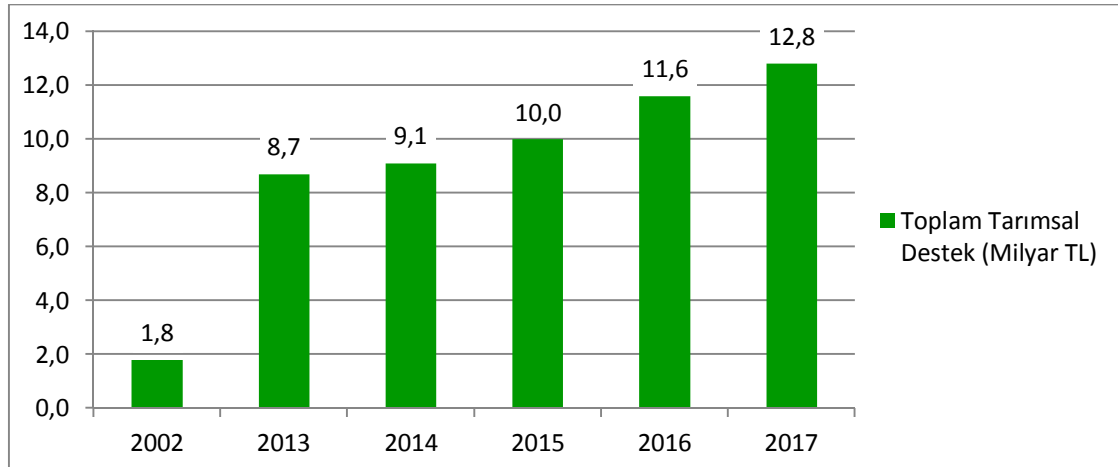
4.1. Tarımsal Desteklerin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Dayanağı

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk yıllarda, Osmanlı'dan kalan ilkel ve geri bir tarım modelini devralmıştır. Bu dönemde tarımda gelişme sağlanmış, ilk olarak göçmenlere ve topraksız çiftçiye 1923 ve 1938 yılları arasında 3,7 milyon da arazi dağıtılmıştır (Dernek, 2006). Tarımsal ürünlere ilk destek ise 1934 yılında çıkarılan “Buğdayı koruma karşılığı kanunu” ile başlamıştır. 1960'lı yıllarda kalkınma planına geçilmiştir. İlk olarak 1963 yılında çıkarılan ve her 5 yılda bir yenilenen kalkınma planları ile tarım politikaları da belirlenmiştir.

2000'li yıllara kadar herhangi bir kayıt sistemi olmaksızın fiyatlar ve girdi destekleri yoluyla yapılan tarımsal desteklerin zeminini oluşturan Çiftçi Kayıt Sistemi, Avrupa Birliğinden sağlanan fon kullanılarak 2001 yılında Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulanacak alanların kayıt altına alınması ile başlamış ve mülkiyet esaslı bir kayıt gerçekleşmiştir. Bu sistem ile desteklerin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını garanti edilebilmesi amaçlanmıştır.

Çiftçi Kayıt Sistemi yönetmeliği 2005 yılında çıkarılarak, kayıt sistemi DGD'den ayrılmıştır (Çavuş, 2009). 2017 yılında Havza Bazlı Tarımsal Üretimi Destekleme Modelinde tarımsal faaliyet yapılan her ilçe bir tarım havzası olarak kabul edilmiş ve 941 tarım havzası belirlenmiştir.

Son 15 yılda (2017 yılsonu itibari ile) çiftçilere toplam 103 milyar TL hibe desteği ödenmiştir (TOB, 2017). Toplam tarımsal destek miktarları 2002 yılında 1,8 milyar TL iken 2017 yılında 12,8 milyar TL'ye yükselmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Toplam tarımsal destek ödemeleri (TOB, 2017)

18.04.2006 kabul tarihli 5488 Sayılı Tarım Kanunu; kırsal alanın ve tarım sektörünün, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda desteklenmesi ve geliştirilmesi için gerekli politikaları ve düzenlemeleri içermektedir (RG, 2006).

4.2. Havza Bazlı Tarımsal Üretimi Destekleme Modeli

Tarımsal üretimin kendi ekolojisine uygun alanlarda örgütlenmesi, ihtisaslaşması, yoğunlaşması, desteklenmesi ve entegre bir şekilde uygulanması için tarım havzaları, Bakanlığın teklifi ile Bakanlar Kurulunca belirlenmektedir. Bitkisel üretimde Havza Bazlı Destekleme Modeline, Milli Tarım Projesi kapsamında 2017 yılında geçilmiştir. Verimin esas alındığı Havza Bazlı Modelle ülke bazında bitkisel üretimde kendine yetmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda ekonomik ve ekolojik olarak uygunluğun esas alındığı model ile etkin bir üretim planlaması yapılarak; yönlendirici ve rasyonel bir desteklenmenin sağlanması, üretimde kalite ve verimin artırılması hedeflenmektedir. Bu modelde; yaklaşık 1 milyardan fazla veri (iklim, topoğrafya, toprak vb.) değerlendirilerek, tarımsal faaliyet yapılan her ilçe bir tarım havzası olarak kabul edilmiş ve 941 tarım havzasında ürün desenleri belirlenmiştir (TOB, 2017).

Şekil 4.2. Türkiye'deki 941 havza (TOB, 2017)

Tüm ayrıntılar hesaplanarak belirlenen havzalarda hangi ürünlerin ekilebileceği ve destekleneceği tespit edilmiştir. Bu kapsamda; stratejik ve arz açığı olan ürünlerin yerli üretimle karşılanması, ithalatın azaltılması, ihracatın artırılması, sağlıklı beslenmenin özendirilmesi, hayvansal üretimin geliştirilmesi ve üretici-tüketici fiyatları arasındaki dalgalanmaların en aza indirilmesi gibi hususlar göz önüne alınmıştır. Bu çerçevede 941 havzada 21 ürün en uygun olduğu havzalarda destekleme kapsamına alınmıştır. Havza bazında desteklenecek 21 ürün Çizelge 4.1’de verilmiştir. Yem bitkileri ve buğday stratejik açıdan önemli ürünler olduğu için tüm havzalarda desteklenmektedir (TOB, 2017).

Çizelge 4.1. Havza bazında desteklenecek ürünler

1. Buğday	8. Mercimek	15. Aspir
2. Arpa	9. Nohut	16. Çay
3. Çavdar	10. Kuru Fasulye	17. Fındık
4. Çeltik	11. Yağlık Ayçiçeği	18. Zeytinyağı
5. Dane Mısır	12. Kütlü Pamuk	19. Yem Bitkileri
6. Triticale	13. Soya	20. Kuru Soğan
7. Yulaf	14. Kanola	21. Patates

Kaynak: TOB, 2017

Havza bazlı modelde; yeraltı sularının yetersiz düzeyde olduğu belirlenen havzalarda alternatif ürünler belirlenmiş ve çok su tüketen dane mısırın desteklenmesinde damla sulama sisteminin kullanılması şartı getirilmiştir. Ayrıca toprağın fakirleşmesini önlemek amacıyla münavebe (ekim nöbeti) de bu modele eklenmiştir.

4.3. Alan Bazlı Tarımsal Destekler

Alan bazlı destekler kapsamında; Mazot, Gübre ve Toprak Analiz Desteği, iyi tarım uygulamaları ve organik tarım, fındık üreticilerine yönelik destekler ile 5 dekar ve altındaki küçük aile işletmelerine yönelik destekler verilmektedir.

Mazot, gübre ve toprak analiz desteği

Mazot ve Gübre Desteği; Çiftçi Kayıt Sistemi’ne (ÇKS) kayıtlı olan çiftçilere alan bazlı destek ödemesini kapsar. Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında desteklenen; kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, aspir, kanola (kolza), dane mısır, buğday, çeltik, yulaf, patates, arpa, tritikale, nohut, kuru fasulye, çavdar, mercimek, fındık, yaş çay, kuru soğan ve yem bitkileri ürünlerinin dışında kalan diğer bütün ürünlere “Diğer Ürünler” kategorisinde Mazot ve Gübre Destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Toprak Analizi Desteği, asgari 50 da ve üzeri tarım arazilerinde, her 50 da araziye kadar bir analiz için Tarım Bakanlığınca yetkilendirilmiş Toprak Analiz Laboratuvarlarında yapılmaktadır (RG, 2018).

Organik tarım desteği

Organik ürünler canlılara ve doğaya dost olarak üretilen ürünlerdir. Organik tarımda doğaya ve sağlığa zararlı maddeler kullanılmamaktadır. Zararlı kimyasallar yerine organik mevzuatlarla uygunluğuna onay verilmiş maddeler, ekim nöbeti, biyolojik mücadele yöntemleri ve yeşil gübreleme uygulanmaktadır (Anonim, 2018a).

Bitkisel üretimde, Organik Tarım Bilgi Sistemi'ne ve ÇKS'ye kayıtlı olarak organik tarım faaliyeti yapmış çiftçilere destekleme ödemesi yapılır. Bakanlık ilgili kayıt sistemine ve Organik Tarım Bilgi Sistemine kayıtlı olarak organik arı yetiştiriciliği yapan çiftçiler de organik tarım desteğinden faydalanmaktadır (RG, 2018).

İyi tarım uygulamaları desteği

İyi Tarım Uygulamaları bitkinin toprağa ekiminden önceki süreçten işlenmiş nihai ürün sürecine kadar sertifikalandırılmış tarımsal ürünün tam üretim sürecini kapsar. İyi Tarım Uygulamaları sertifikasına sahip ürünün; fiziksel, kimyasal, mikrobiyolojik kalıntılar içermediği, doğal dengeye zarar vermeden ve çevreyi kirletmeden üretildiği; üretimi esnasında işçi, insan ve diğer canlıların olumsuz şekilde etkilenmediği; üretildiği ve tüketildiği ülkelerde tarımsal mevzuatına uygun olarak üretildiği belirtilmektedir (Anonim, 2018b). İyi Tarım Uygulaması ile üretim yapan çiftçilere ÇKS üzerinden destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Fındık alan bazlı gelir ve küçük aile işletmeleri desteği

22.11.2011 tarihli ve 2001/3267 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Fındık Alanlarının Tespitine Dair Karar ile belirlenen ve ruhsat verilen alanlarda fındık üretimi yapan üreticilere, Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında bitkisel üretim yapan küçük aile işletmelerine dekar başına destekleme verilmektedir (RG, 2018).

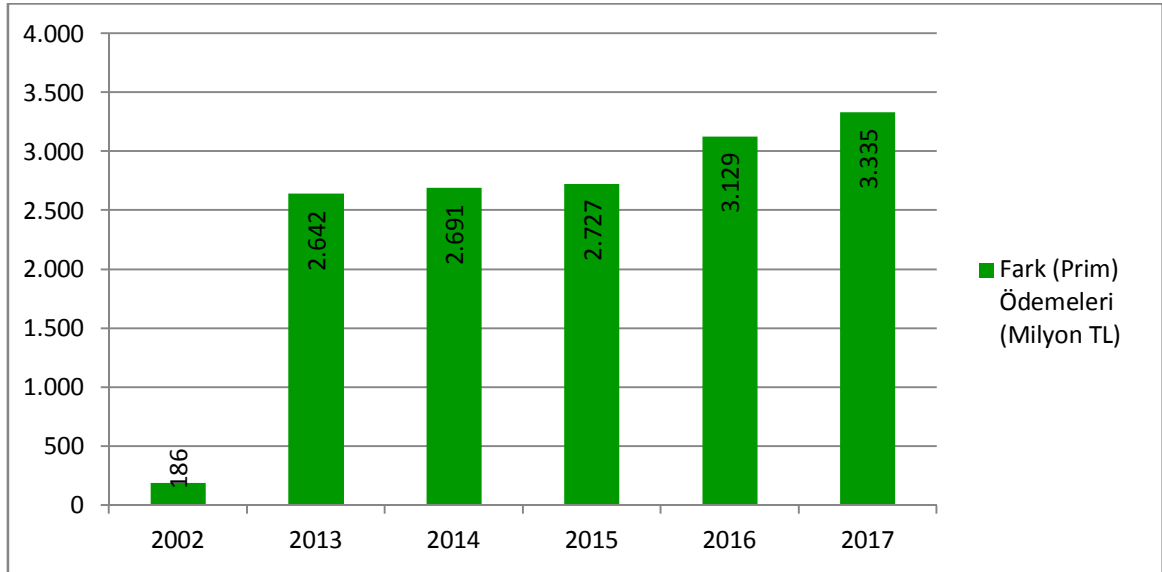
4.4. Fark Ödemesi Destekleri

Fark ödemesi desteği; iç ve dış fiyatlar dikkate alınarak çiftçilere üretim maliyetlerine göre verilmektedir. Öncelikle arz açığı olan ürünlere fark ödemesi desteği sağlanmakta olup, Fark ödemesi kapsamına alınacak ürünler ve ödeme miktarları her yıl

Kurul tarafından belirlenmektedir. Çiftçilerden fark ödemesi desteğinden faydalanabilmeleri için üretim faaliyeti ve ürünlerin satışına ilişkin belgeler istenmektedir (RG, 2006).

Fark ödemeleri desteği, 2017 yılında uygulanmaya başlanan “Havza Bazlı Tarımsal Üretim Desteklenmesi Modeli” kapsamında verilmektedir. Şekil 4.3’te fark ödemeleri destek miktarları verilmiştir. Fark ödemeleri destek miktarları 2002 yılında 186 milyon TL iken 2017 yılında 3.335 milyon TL’ye yükselmiştir.

Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modelinde öngörülen havzalarda, 2018 yılı ürünü; kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, kanola (kolza), dane mısır, soya fasulyesi, arpa, aspir, buğday, tritikale, çavdar, kuru fasulye, yulaf, mercimek, nohut ve çeltik ürünlerine uydu görüntüleri dikkate alınarak desteklemeler yapılmaktadır. Bunların dışında kütlü pamukta yurt içinde üretilip sertifikalandırılan tohum kullanma şartı aranarak ve zeytinyağında belirlenen verim değerlerine göre destekleme ödemesi yapılmaktadır (RG, 2018).

Şekil 4.3. Fark ödemeleri (TOB, 2017)

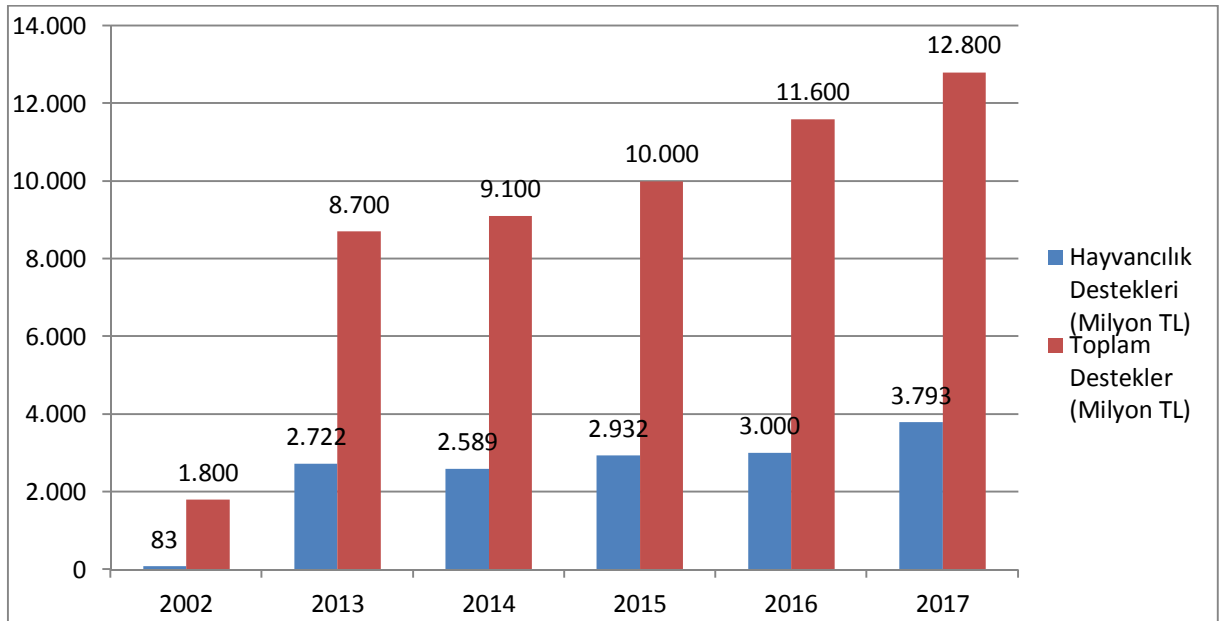
4.5. Hayvancılık Desteklemeleri

Verilen başlıca hayvancılık desteklemeleri; buzağı-malak-manda desteği, koyun-keçi desteği, çoban (sürü yöneticisi) istihdam desteği, aşı ve küpe desteği, tiftik üretim, süt primi, hayvan gen kaynakları desteği, ipek böceği, su ürünleri, balıkçı gemisi desteği, yem bitkileri, hayvan hastalık tazminatları, hayvan başı ödeme, atık desteği, hayvan gen kaynakları, çiğ sütün değerlendirilmesi, besilik erkek sığır desteği, düve alımı desteği,

biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği, arıcılık (ve bombus arısı) destekleridir (TOB, 2017).

Diğer desteklerde olduğu gibi hayvancılık desteklemelerinin de zamanında ve yeterli miktarda olması üretimde artışı ve sürdürülebilirliği sağlayacaktır. Hayvancılık ülkemiz için kritik öneme sahiptir. Verilen desteklemeler incelendiğinde hayvancılığın tüm aşamalarında destekleme söz konusu olmasına rağmen üretimin yeterli seviyelere ulaşmadığı görülmektedir. Bunun sonucunda verilen desteklerin ya da işletmecinin işletmecilik kabiliyetinin yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Hayvan sayısının azlığı ve et fiyatlarının yüksek olmasından ötürü son zamanlarda ithal et ve ithal hayvan alımı yapılması verilen desteklemelerin tekrardan değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Genel olarak bakıldığında hayvancılıktan uzaklaşma sebeplerinin en başında yüksek maliyetli bir yapı olması göze çarparken, desteklerin bu maliyeti makul seviyelere kadar düşürmesi ve ekonomik hayvancılığın önünü açması gerekmektedir.

Hayvancılığa verilen destekleme ödemeleri incelendiğinde son 15 yılda verilen desteklerin ciddi miktarlarda arttığı görülmektedir (Şekil 4.4). Hayvancılık destekleme ödemelerinin toplam destekleme ödemeleri içerisindeki oranı 2002 yılında toplam desteklerin %4,6'sı, 2013 yılından itibaren sırasıyla %31,3, %28,5, %29,3, %25,9 ve 2017 yılında ise %29,6'sı olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 4.4. Hayvancılık destekleri (TOB, 2017)

4.6. Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler

Diğer tarımsal amaçlı destekler Çizelge 4.2’de verilmiştir. Genellikle destekler giderleri azaltmaya, gelirleri ve verimliliği arttırmaya yönelik olarak uygulanmaktadır. Diğer tarımsal amaçlı destekler işletmelerin modernizasyonu, risklerin azaltılması ve temel olarak verimliliğin artırılması amacı ile verilen desteklerdir.

Çizelge 4.2. Diğer tarımsal amaçlı destekler

Destek Adı
Çay Budama Masrafı ve Tazminatı
Tarımsal Sigorta Desteği
Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması (ÇATAK)
Sertifikalı Fide/Fidan Kullanım Desteği
Sertifikalı Tohum Kullanım ve Üretim Desteği
Lisanslı Depoculuk Desteği
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Desteği
Ar-Ge Desteği
Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Desteği
Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu
Kırsal Kalkınma Desteği

Kaynak: TOB, 2017

5. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu bölümde Adana ili Ceyhan ilçesine ait tarımsal üretim ve desteklemeler hakkında bazı istatistiksel bilgilere değinilecektir.

5.1. Ceyhan İlçesinde Tarımsal Durum

Ceyhan, tarımsal üretim bakımından önemli bir ilçedir. Verimli toprakları ve ikliminin uygunluğundan dolayı çok çeşitli tarım ürünleri yetişmektedir (Anonim, 2018c). Ceyhan ilçesinde hayvancılık da önemli miktarda yapılmaktadır. Gelir seviyesi yüksek işletmelerin tarımsal arazilerinin belirli bir kısmını yem bitkileri ekiliş alanı olarak kullanması ile büyükbaş hayvancılık faaliyeti oldukça önemlidir. Yörük nüfusunun Ceyhan ilçesinde fazla olması küçükbaş hayvancılık faaliyetini doğrudan etkileyen faktörlerden birisidir. Kanatlı hayvancılık bakımından Ceyhan ilçesinde 2018 yılı itibari ile 1 yumurta üretim işletmesi, 11 broiler (etçil piliç) işletmesi faaliyet göstermektedir.

2017 yılında Ceyhan ilçesinde toplam 923.394 dekar alanda tarım yapılmaktadır (TÜİK, 2018). Ceyhan'da yetişen başlıca tarım ürünleri Çizelge 5.1'de verilmiştir.

Çizelge 5.1. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli kapsamında Ceyhan ilçesinde desteklenen ürünler

Buğday	Mısır (Dane)
Pamuk (Kütlü)	Nohut
Soya	Ayçiçeği (Yağlık)
Yem Bitkileri	Zeytinyağı
Patates	Soğan (Kuru)

Kaynak: TOB, 2018

5.2. Ceyhan İlçesindeki Destekleme İstatistikleri

Ceyhan ilçesinde yıllara göre kayıtlı işletme sayısı ve mazot, gübre destek miktarları Çizelge 5.2'de verilmiştir. Çizelge incelendiğinde, yıllara göre işletme sayısının azaldığı, buna karşılık ödenen destekleme miktarlarının arttığı görülmektedir. 2011 yılında 5843 kişi olan üretici sayısı 2017 yılında 4996 kişiye gerilemiştir. Fakat ödenen destekleme miktarı %10,9 büyüme göstermiştir. 2016 ile 2017 yılları arasındaki farkın sebebi; 2017 yılında Havza bazlı üretimi destekleme modeline geçilmesi olup, 2017 yılına kadar tüm ürünlerde tek bir fiyat baz alınırken, 2017 yılında havza bazında desteklenen

ürünlere verilen mazot ve gübre desteği büyük oranda arttırılmasıdır. İşletme sayısının azalma sebepleri arasında; intikal işlemlerinin tamamlanması gerekliliği, nüfus ve tapu sistemlerine göre kayıtların incelenmesi ve kırsaldan kente göç sayılabilir.

Çizelge 5.2. Ceyhan ilçesinde yıllara göre kayıtlı işletme sayısı ve Mgd miktarları

Yıllar	ÇKS (İşletme Sayısı)	İndeks	MGD (TL)	İndeks
2011	5843	100,0	6.253.284	100,0
2012	5516	94,4	6.672.849	106,7
2013	5429	92,9	7.358.057	117,6
2014	5142	88,0	7.438.669	118,9
2015	5229	89,5	7.893.799	126,2
2016	5184	88,7	6.939.007	110,9
2017	4996	85,5	14.386.498	230,0

Kaynak: Adana İl TOM ÇKS Birimi, 2018

Ceyhan ilçesinde çeşitli yıllara göre ödenen prim destek miktarları Çizelge 5.3'te verilmiştir. Prim miktarları; prim desteğine başvuran çiftçi sayısına, söz konusu yıllarda belirlenen destek miktarlarına ve ürünlerden alınan verimlere göre farklılık göstermektedir. 2011 yılında 32 milyon 130 bin olarak gerçekleşen prim miktarı 2017 yılına gelindiğinde %49,3'lük bir artış ile 47 milyon 977 bin TL'ye yükselmiştir (Çizelge 5.3). Çizelgeye göre 2015 yılında en yüksek prim ödemesi yapılmıştır. Bunun sebebi prim desteğine başvuran çiftçi sayısı ile ilgilidir.

Çizelge 5.3. Ceyhan ilçesinde yıllara göre ödenen prim destek miktarları

Yıllar	Prim (TL)	İndeks
2011	32.130.431	100,0
2012	49.327.669	153,5
2013	45.024.386	140,1
2014	45.369.432	141,2
2015	51.691.844	160,8
2016	45.596.117	141,9
2017	47.977.901	149,3

Kaynak: Adana İl TOM ÇKS Birimi, 2018

Prim desteğinden faydalanan üretici sayıları Çizelge 5.4’de verilmiştir. Ceyhan ilçesinde en çok mısır için prim desteği başvurusu yapılırken, ayçiçeği ve buğday başvurusunun da önemli bir yer tuttuğu görölmektedir. Mısır, pamuk ve soya başvurusu yapan üretici sayılarının 2011 yılına göre azaldıkları, ayçiçeği ve buğday destek başvurusu yapan üreticilerin ise genel olarak sayılarının arttığı görölmektedir.

Çizelge 5.4. Ceyhan ilçesinde yıllara göre prim desteğinden faydalanan üretici sayısı

Yıllar	Prim Desteklemelerine Başvuran Üretici Sayısı									
	Mısır	İndeks	Ayçiçeği	İndeks	Buğday	İndeks	Pamuk	İndeks	Soya	İndeks
2011	2964	100,0	1563	100,0	1154	100,0	769	100,0	171	100,0
2012	2819	95,1	1550	99,1	1180	102,2	858	111,5	154	90,0
2013	2955	99,7	1747	111,7	1560	135,1	559	72,7	239	139,7
2014	2738	92,3	1344	85,9	1831	158,6	762	99,0	135	78,9
2015	3077	103,8	1350	86,3	1900	164,6	305	39,6	107	62,5
2016	2423	81,7	1578	100,9	1567	135,7	415	53,9	77	45,0
2017	2119	71,5	1800	115,1	1375	119,1	602	78,2	68	39,7

Kaynak: Adana İl TOM, 2018

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ve tarımsal üretim durumları ele alınmıştır. Çizelge 6.1’de üreticilerin cinsiyet durumları verilmiştir. Ankete katılan üreticilerin %96’sı erkek %4’ü kadın üreticilerden oluşmaktadır. Ülkemizde tarım sektöründe genellikle erkek üreticiler ağırlıklıdır. Kırsalda devam eden ata-erkil yapı bu durumun en önemli sebebi olarak düşünülmektedir. Şahinli ve Şahbaz (2013), “Tarımda Kadın İstihdamı” isimli çalışmalarında kırsalda tarımda çalışan kadınların kayıtlarının olmadığı, çoğunun ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı belirtilmiştir.

Çizelge 6.1. Üreticilerin cinsiyet durumu

	Üretici Sayısı	%
Erkek	144	96,0
Kadın	6	4,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.2’de üreticilerin yaş dağılımı verilmiştir. Üreticilerin yaş ortalaması 51,7 yıl olarak hesaplanmıştır. Üreticilerin %4,7’si 18-30 yaş, %40’ı 31-50 yaş, %49,3’ü 51-70 yaş ve %6’sı 70 yaş üzerindedir. Olgun ve ark. (2002), Akhisar’da yaptıkları araştırmada üreticilerin yaşlarının 28 ile 74 arasında değiştiğini ve yaş ortalamalarının 46,7 yıl olduğunu saptamışlardır. Başarır (2008), Samsun’da gerçekleştirdiği araştırmada katılımcıların %25,44’ün 0-14 yaş, %62,01’in 15-64 yaş, %12,55’in 65 yaş ve üzerinde ve üreticilerin ortalama yaşının yaklaşık 47 yıl olduğunu belirlemiştir. Samsun ilinde yapılan bir başka araştırmada Aktaş (2007) üreticilerin yaş ortalamasını 55,8 olarak saptamıştır.

Sürdürülebilir tarım için üreticinin yaşı oldukça önemlidir. Nitekim kendinden sonra bu işi devam ettirecek bireyler olmaması verilen desteklerin uzun vadede amacına ulaşmamasına neden olacaktır. Araştırma bölgesinde üreticilerin yaş ortalamasının 51,7 olduğu düşünüldüğünde bu durumun uzun vadede sürdürülebilir üretim açısından sorunlar ortaya çıkarması muhtemeldir.

Çizelge 6.2. Üreticilerin yaş dağılımı

Yaş	Üretici Sayısı	%
18-30	7	4,7
31-50	60	40,0
51-70	74	49,3
70+	9	6,0
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin eğitim durumu Çizelge 6.3'te verilmiştir. Üreticilerin %38,7'si ilkokul mezunu, %14,7'si ortaokul mezunu, %34'ü lise mezunu, %2,6'sı yüksekokul ve %10'luk kısmının üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Çizelgeye göre anket yapılan üreticilerin büyük çoğunluğu ilkokul ve lise düzeyindedir. Ören (2001), Adıyaman'da yaptığı çalışmada; üreticilerin %79,8'inin okuryazar ve ilkokul mezunu, %9,4'ünün ortaokul mezunu, %8,5'inin lise mezunu ve %2'sinin yüksekokul mezunu olduğunu saptamıştır. Gürkan (2012) çalışmasında katılımcıların %0,5'inin okuma-yazma bilmeyen, %27,1'inin okuryazar, %60,5'inin ilköğretim, %7,4'ünün lise ve %4,5'inin üniversite mezunu olduğunu belirlemiştir.

Çizelge 6.3. Üreticilerin eğitim durumu

Eğitim Durumu	Üretici Sayısı	%
İlkokul	58	38,7
Ortaokul	22	14,7
Lise	51	34,0
Yüksekokul	4	2,6
Üniversite	15	10,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.4'te üreticilerin tarım sektöründeki çalışma süreleri verilmiştir. Bitkisel üretim yapan üreticilerin % 46,9'u 11-30 yıl arası, %37,9'u 31-50 yıl arası, %13,8'i 1-10 yıl arası ve %1,4'ü ise 50 yıl üzeri tecrübeye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Hayvansal üretim yapan üreticilerin %51,1'i 11-30 yıl arası, %26,7'si 1-10 yıl arası ve %22,2'si ise 31-50 yıl arası tecrübeye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Üreticiliğe başlama sebepleri arasında ilk sırada aile mesleğini devam ettirme düşüncesi gelmektedir. Çocukluktan

itibaren ailenin yanında çalışıp mesleği öğrenme, ilerleyen zamanlarda ise üretimin başına geçme şeklinde bir uygulama mevcuttur. Bunun bir sonucu olarak da 50 yaş ve üzerindeki üreticilerin tarımsal faaliyetlerini çocukluklarına devretme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

Çizelge 6.4. Üreticilerin tarım sektöründeki çalışma süreleri

Yıl	Bitkisel Üretim Tecrübesi		Hayvansal Üretim Tecrübesi	
	Üretici Sayısı	%	Üretici Sayısı	%
1-10	20	13,8	12	26,7
11-30	68	46,9	23	51,1
31-50	55	37,9	10	22,2
50+	2	1,4	0	0,0
Toplam	145	100,0	45	100,0

Anket yapılan üreticilerin %26,7'si tarım dışında başka bir işte de çalışırken, %73,3'lük kısım sadece tarım ile ilgilenmektedir. %26,7'lik kesim ya tarımı ya da diğer işini ek iş olarak yürütmektedir (Çizelge 6.5). Daldal (2016), Tekirdağ İlinde yaptığı çalışmasında sadece %3,4'lük kesimin tarımsal faaliyet dışında geliri bulunduğunu tespit etmiştir.

Tarımsal üretimi asıl meslek olarak icra eden fakat bu meslekten yeterli geliri sağlayamayan üreticiler ek olarak tarım dışı faaliyetlere yönelmektedirler. Bunun yanı sıra tarım sektöründen yüksek gelir sağlayanlar gelirlerini çeşitlendirmek ve fırsatları değerlendirmek amacıyla tarım dışı sektörlerle yönelmektedirler. Kendine meslek olarak tarım dışı faaliyet alanını seçenler ise miras yoluyla edindikleri veya kiraladıkları arazileri işleyerek ek gelir sağlamayı amaçlamaktadırlar.

Çizelge 6.5. Üreticilerin tarım dışında iş durumu

	Üretici Sayısı	%
Hayır	110	73,3
Evet	40	26,7
Toplam	150	100,0

Üreticilerin %92,7'si Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı iken sadece %7,3'lük kısım kayıtlı değildir (Çizelge 6.6). Bitkisel üretim desteklemelerinden faydalanabilmek için üreticilerin ÇKS'ye kayıtlı olması gerekmektedir. Anket yapılan üreticilerin çoğunluğu bitkisel üretim faaliyetinde bulunduğu için ÇKS'ye kayıtlı olma oranı yüksek çıkmıştır. Hayvansal üretim yapan üreticilerin ise desteklerden yararlanabilmeleri için Hayvancılık Bilgi Sistemi (HBS)'ne kayıt yaptırmaları gerekmektedir.

Çizelge 6.6. Anket yapılan üreticilerin Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olma durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	139	92,7
Hayır	11	7,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.7'de üreticilerin kooperatif ortaklığı incelenmiştir. Anket yapılan üreticilerin %76,7'si bir kooperatife üye iken %23,3'ünün herhangi bir kooperatife üyeliği yoktur. Üreticilerin büyük çoğunluğunun kooperatife üyeliği bulunmaktadır. Başarır (2008), Samsun ilinde gerçekleştirdiği araştırmasında işletme yöneticilerinin %92,7'sinin bir veya birden fazla tarımsal örgüte üyeliği bulunduğunu saptamıştır. Samsun'da yürütülen diğer bir çalışmada Aktaş (2007), desteklemeden faydalanan üreticilerin %91,2'sinin tarımsal kooperatiflere üyeliğinin bulunduğunu tespit etmiştir. Yetiştirilen ürünün fiyatı tarladan sofraya gelene kadar artış göstermesinin en önemli nedeni aracılardan çok olmasıdır. Aracılardan pazarlama sürecinden çekilmesi için en etkili yöntemlerden birisi kooperatifleşmedir. Kooperatifleşme hem üreticiye hem de tüketiciye fayda sağlayan bir örgütlenme şeklidir.

Çizelge 6.7. Anket yapılan üreticilerin kooperatife üyelik durumları

	Üretici Sayısı	%
Evet	115	76,7
Hayır	35	23,3
Toplam	150	100,0

Üreticilerin %81,3'ünün herhangi bir yetiştirici veya üretici birliğine üyeliği bulunmazken, %18,7'lik kesimin üyeliği bulunmaktadır (Çizelge 6.8). Bu soru hayvancılık ile doğrudan alakalı olduğu için sadece bitkisel üretim yapan %70'lik kısmın üretici birliğine üyeliği olmadığı düşünülmektedir. Çizelgeye göre hayvan varlığı olan fakat bu birliklere üyeliği bulunmayanların da olduğu görülmektedir.

Ülkemizde tarımsal işletmeler dağınık, küçük işletmeler olup sermayeleri ve teknoloji kullanımları yetersizdir. Bu sebeplerden dolayı küçük üreticiler ürün fiyatı belirleyememekte ve bu pazar koşullarında üreticiler ürünlerini düşük fiyatlarla pazarlamak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca üretici-tüketici zincirinin uzunluğu sebebiyle fiyatlar artmakta ve aradaki farkı araçlar almaktadırlar (Anonim, 2018d). Bu nedenle üreticilerin piyasada söz sahibi olabilmesi için birlik veya kooperatif çatısı altında örgütlenmeleri oldukça önemlidir.

Kızılaslan ve Doğan (2013), Tokat İlinde yürüttükleri araştırmada Kazova bölgesinde görüşülen birlik üyelerinin %63,1'inin üretici birliğine ürünlerini pazarlayabilmek için üye olduklarını buna karşın üreticilerin %60,7'sinin birliği piyasa düzenleme konusunda yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Üretici birliklerinin başarılı olabilmesi için üreticilerin bu konuya inanmaları ve benimsemeleri gerektiği ifade edilmiştir.

Çizelge 6.8. Anket yapılan üreticilerin yetiştirici veya üretici birliklerine üyelik durumları

	Üretici Sayısı	%
Hayır	122	81,3
Evet	28	18,7
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin %58,7'lik kısmı ayrıntılı gelir, gider kaydı tutmazken, kaydı tutanların oranı %41,3'tür (Çizelge 6.9). Geleneksel tarımdan modern tarıma geçmenin ilk adımlarından birisi işletme kaydı tutmaktır. Bu sayede gelirler ve giderler kayıt altına alınacak, ortalama gelir ve gider sonuçlarına ulaşılabilecektir. Üreticinin yetiştireceği ürünün ortalama gelir ve giderlerini bilmesi üretim planlamasını belirlemede rehber olacaktır.

Çizelge 6.9. Anket yapılan üreticilerin ayrıntılı gelir, gider kaydı tutma durumu

	Üretici Sayısı	%
Hayır	88	58,7
Evet	62	41,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.10'da üreticilerin üretim faaliyetine başlama sebepleri verilmiştir. Üreticilerin tarımsal faaliyete başlama nedenleri içerisinde %80,7 pay ile aile mesleği olması ilk sırada yer almakta, bunu %14,7 ile sürekli gelir getirmesi ve %4,6 ile başkasının tavsiyesi izlemektedir. Üreticilerin büyük çoğunluğunda tarımsal faaliyete başlamalarında aile mesleği olması etkili iken, tarımsal desteklerin üreticiliğe başlamada etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 6.10. Anket yapılan üreticilerin üretim faaliyetine başlama sebepleri

	Üretici Sayısı	%
Aile mesleği	121	80,7
Sürekli gelir getirmesi	22	14,7
Başkasının tavsiyesi	7	4,6
Toplam	150	100,0

6.2. Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Bazı Özellikleri

Çizelge 6.11'de işletmelerdeki arazi tasarruf şekilleri verilmiştir. İşletmelerin %86,7'si mülk, %52'si kira, %6'sı ortak arazide üretim faaliyetini gerçekleştirmektedir. Arazilerin küçük ve dağınık olması üreticileri kiralamaya yöneltmektedir. Arazi büyüklüklerine baktığımızda ortakçı kullanılan arazinin ortalama olarak daha büyük olduğu görülmektedir. Sulu araziye sahip olduğunu belirten 115 işletmenin ortalama büyüklüğü 232 da olarak tespit edilmiştir.

Özkan (2001), Antalya ilinde yaptığı çalışmada DGD'den faydalanan işletmelerde ortalama arazi büyüklüğünün 48,94 dekar olduğunu belirlemiştir. Çalışmada işletme arazilerinin %88,58'inin mülk, %9,32'sinin kiraya tutulan, %2,10'unun ortağa tutulan arazi olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.11. İşletmelerin arazi tasarruf şekilleri

	İşletme Sayısı	%	Ortalama (da)
Mülk	130	86,7	145,1
Kira	78	52,0	149,6
Ortak	9	6,0	295,5

İşletmelerde gerçekleştirilen üretim şekilleri Çizelge 6.12’de verilmiştir. İşletmelerin çoğunluğu sadece bitkisel üretim gerçekleştirmekte iken sadece hayvansal üretim gerçekleştirenler azınlıktadır. İşletmelerin %70’inde sadece bitkisel üretim gerçekleştirirken, %26,7’sinde hem bitkisel hem de hayvansal üretim, %3,3’lük kesiminde sadece hayvansal üretim yapılmaktadır. Daldal (2016), Tekirdağ İlinde yaptığı çalışmasında görüştüğü işletmelerin %73’ünün sadece bitkisel üretim, %27’sinin ise hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyetinde bulunduğunu tespit etmiştir.

Araştırma bölgesi tarımın yoğun olarak yapıldığı bir bölgedir ve verimli toprakları bulunmaktadır. Tarlaların çoğunda ikinci ürün alınabilmektedir. Bu sebeple işletmelerde bitkisel üretim ağırlıklı olarak tercih edilmiştir.

Çizelge 6.12. İşletme üretim şekilleri

	İşletme Sayısı	%
Sadece Bitkisel Üretim	105	70,0
Bitkisel ve Hayvansal Üretim	40	26,7
Sadece Hayvansal Üretim	5	3,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.13’de işletmelerdeki hayvan varlığı verilmiştir. İşletmelerin %23,3’ünde inek, %12,7’sinde dana/tosun, %8’inde koyun/keçi olduğu saptanmıştır. Büyükbaş bulunan işletmelerde ortalama 26 baş, küçükbaş bulunan işletmelerde ortalama 103 baş hayvan varlığı bulunduğu tespit edilmiştir. Daldal (2016), Tekirdağ İlinde yaptığı çalışmada, işletmelerin %28’inin süt sığırcılığı, %21,2’sinin besi sığırcılığı ve %4’ünün küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaptığını belirlemiştir. İşletmelerde ortalama 14 baş süt sığırı, 9,1 baş besi sığırı, 91,6 baş keçi ve 176 baş koyun olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 6.13. İşletmelerdeki hayvan varlığı

	İşletme Sayısı	%	Ortalama (adet)
İnek	35	23,3	26,0
Dana/Tosun	19	12,7	26,0
Koyun/Keçi	12	8,0	103,0

Çizelge 6.14’de işletmelerin bitkisel ürün deseni verilmiştir. İşletmelerin %51,3’ünde mısır, %41,3’ünde buğday, %37,3’ünde ayçiçeği, %18,7’sinde yerfıstığı, %15,3’ünde pamuk, %6’sında narenciye ve %13,3’ünde diğer (karpuz, soya, soğan, patates, yonca, arpa, biber, domates, fasulye, zeytin ve nar) ürünlerin yetiştirildiği belirlenmiştir. Ortalama işletme büyüklükleri incelendiğinde pamuk ve mısırın daha geniş ekim alanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.14. İşletmelerdeki bitkisel ürün deseni

	İşletme Sayısı	Ortalama (da)
Mısır	77	173
Buğday	62	96
Ayçiçeği	56	80
Yerfıstığı	28	129
Pamuk	23	196
Narenciye	9	23
Diğer	20	69

İşletmelerin %72’sinin yeterli alet-ekipmana sahip olduğu, %28’inin ise yeterli alet-ekipmanı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 6.15). İşletmelerin büyük çoğunluğu yeterli alet-ekipmana sahiptir. Küçük işletmelerin pahalı alet-ekipmanları satın almak yerine kiralama yöntemi ile kullanmasının daha ekonomik ve üretim için daha verimli olacağı düşünülmektedir. Gürkan (2012), çalışmasında işletmelerin %26’sının traktörünün bulunmadığını, % 48,6’sının traktörünün bulunduğunu fakat ekipmanlarının eksik olduğunu, %25,4’ünün traktör ve tüm ekipmanlarının olduğunu belirlemiştir.

Çizelge 6.15. İşletmelerin yeterli alet-ekipmana sahip olma durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	108	72,0
Hayır	42	28,0
Toplam	150	100,0

6.3. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları

Anket yapılan üreticilerin %58'i kendi tecrübeleri, %41,3'ü Tarım İlçe Müdürlüğü, %20,7'si tarım danışmanı, %13,3'ü komşu ve akraba, %9,3'ü internet, %8'i ise kooperatif ve Ziraat Odası aracılığı ile tarımsal üretim hakkındaki teknik bilgileri elde etmektedir (Çizelge 6.16). Üreticiler üretim hakkında teknik bilgi elde etmelerinde önder çiftçilerin etkili olmadığını belirtmişlerdir.

Üreticiler yeniliklere genellikle kapalıdır. Bu sebeple geleneksel tarımdan modern tarıma geçişlerde gecikme yaşanmakta olup kendi tecrübelerim seçeneğinin %58 çıkması bu sebepten dolayıdır. Yayım faaliyetinde İlçe Tarım Müdürlükleri önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim seviyesinin kırsalda yükselmesi ve internetin yaygınlaşması sonucu internet en kolay bilgi edinme kaynağı olarak görülmektedir.

Çizelge 6.16. Tarımsal üretim ile ilgili teknik bilgileri edinme durumu

	Üretici Sayısı	%
Kendi tecrübelerim	87	58,0
Tarım İlçe Müdürlüğü	62	41,3
Tarım danışmanı	31	20,7
Komşu, akraba	20	13,3
İnternet	14	9,3
Kooperatif, Ziraat Odası	12	8,0

*Üreticiler birden fazla cevap vermişlerdir.

Çizelge 6.17'de üreticilerin tarımsal yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı verilmiştir. Buna göre; üreticilerin %44'ü her hafta, %40,7'si ayda bir kez, %10,7'si yılda bir kez tarımsal yayım elemanlarıyla görüşüğünü, %4,6'sı ise hiç görüşmediğini belirtmişlerdir.

Güncel teknik bilgiler ve yenilenen teknolojilerin tarımda uygulanması verimlilik açısından çok önemlidir. Tarımsal yayım elemanları üreticilere güncel bilgileri ulaştırma görevi üstlenmektedirler. Modern tarımsal üretimde yayım elemanları önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple verilmekte olan Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Desteğinin devamlılığının sağlanmasının üreticiler için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Çizelge 6.17. Anket yapılan üreticilerin tarımsal yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı

	Üretici Sayısı	%
Her hafta	66	44,0
Ayda bir kez	61	40,7
Yılda bir kez	16	10,7
Hiç görüşmüyorum	7	4,6
Toplam	150	100,0

Üreticilerin %44,8'i toprak tahlili, %43,4'ü kendi deneyimleri, %6,9'u aile büyükleri ve komşu işletmeler, %2,1'i tarım teşkilatındaki teknik elemanlara göre ve %2,8'i Ziraat Mühendisine danışarak toprağın gübre ihtiyacını ve ne kadar verileceğini belirlemektedir (Çizelge 6.18). Toprak tahlili ile toprakta eksik olan elementler ve verilecek gübre miktarı tespit edilir ve böylelikle birim alandan daha az gübre masrafı ile daha verimli üretim yapılabilir. Bu nedenle Bakanlık tarafından verilen toprak analiz desteğinin üreticileri toprak tahlili yaptırmaya teşvik etmesinden dolayı devamlılığının sağlanması önemli görülmektedir.

Çizelge 6.18. Anket yapılan üreticilerin gübre ihtiyacını ve ne kadar verileceğini belirleme durumu

	Üretici Sayısı	%
Toprak tahlili yaptırarak	65	44,8
Deneyimlerime göre	63	43,4
Aile büyükleri ve komşu işletmelere sorarak	10	6,9
Ziraat Mühendisi danışmanıma sorarak	4	2,8
Tarım teşkilatındaki teknik elemanlara sorarak	3	2,1
Toplam*	145	100,0

*Bu soruya sadece hayvancılık yapan üreticiler cevap vermemiştir.

Üreticilerin %42,1'i kendi deneyimlerine, %35,2'si ilaç bayisine, %10,3'ü Ziraat Mühendisi danışmanına, %9'u komşu ya da büyük üreticilerin kullandığı ilaçları tercih ederek ve %3,4'ü tarım teşkilatındaki teknik elemanlara müracaat ederek hangi tarım ilacının kullanılacağını belirlemektedir (Çizelge 6.19). Genel olarak üreticiler tarımsal ilaçlama konusunda kendi deneyimlerine göre karar vermektedir. Ancak bunun yanında ilaç bayileri de en fazla bilgi kaynağı olarak başvurdukları yer olmaktadır. Çağın gereklerine uygun tarım yapmak isteyen yeniliklere açık üreticiler ise tarım danışmanından yararlanmaktadırlar. Tarım danışmanları üreticilere üretimin her aşamasında rehberlik etmektedir.

Çizelge 6.19. Anket yapılan üreticilerin hangi ilacı kullanması gerektiğini belirleme durumu

	Üretici Sayısı	%
Deneyimlerime göre	61	42,1
İlacı aldığım bayiye soruyorum	51	35,2
Ziraat Mühendisi danışmanıma soruyorum	15	10,3
Komşu ya da büyük üreticilerin kullandığı ilaçları tercih ediyorum	13	9,0
Tarım teşkilatındaki teknik elemanlara soruyorum	5	3,4
Toplam*	145	100,0

*Bu soruya sadece hayvancılık yapan üreticiler cevap vermemiştir.

6.4. Üreticiler Açısından Tarımsal Desteklerin Değerlendirilmesi

Anket yapılan üreticilerin tamamı desteklerden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Fakat bazı üreticiler intikal olmayan ve hazineye ait olan yerleri ettiklerini belirterek söz konusu parseller için desteklerden faydalanamadıklarını belirtmişlerdir. Daldal (2016), Tekirdağ İlinde yaptığı çalışmada görüştüğü 146 üreticinin tamamının desteklerden faydalandığını tespit etmiştir. Olgun ve ark. (2002), Akhisar İlçesinde yaptıkları çalışmada 32 üreticinin desteklerden faydalandıklarını, 25 üreticinin desteklerden faydalanmadığını belirlemişlerdir. Üreticilerin desteklerden faydalanmama sebepleri arasında; hisseli tapu sorunu, kamu kurumlarına olan güvensizlik, işlemlerin masraflı ve yorucu olması gösterilmiştir.

Çizelge 6.20’de üreticilerin faydalandıkları destek çeşitleri verilmiştir. Anket yapılan üreticilerin %96’sı mazot, gübre ve toprak analiz desteğinden, %92,7’si fark ödemeleri desteğinden, %25,3’ü hayvancılık desteklemelerinden ve %4’ü yem bitkileri desteğinden faydalanmaktadır. Görüldüğü üzere üreticilerin çok büyük kısmı MGTAD ve fark ödemeleri desteğinden faydalanmaktadır. Ayrıca hayvancılık yapan 45 işletmenin %84,4’ünün hayvancılık desteklemesinden, %8,9’unun ise yem bitkileri desteğinden yararlandıkları tespit edilmiştir. Yem bitkisi desteklemesinin oranının düşük olmasından yola çıkarak hayvancılık yapan üreticilerin hayvanlarını meralara çıkararak veya yem satın alarak besledikleri düşünülmektedir.

Yem bitkisi desteklemesinin hayvancılık desteklemesi ile koordineli ve uyumlu bir şekilde yürütülmesi elde edilen başarıyı artıracaktır. Tek yönlü desteklemelerin üretici ve ülke refahına katkı sağlamayacağı düşünülmektedir (Ağırbaş ve ark., 2017).

Çizelge 6.20. Üreticilerin faydalandıkları destek çeşitleri

	Üretici Sayısı	%
Mazot, gübre ve toprak analiz desteğinden	144	96,0
Fark ödemeleri desteğinden	139	92,7
Hayvancılık desteklemelerinden	38	25,3
Yem bitkileri desteklerinden	6	4,0

*Üreticiler birden fazla cevap vermişlerdir.

Anket yapılan üreticilerin neredeyse tamamı desteklemelerden faydalanmak için hangi şartları sağlamaları gerektiğini bilmektedir (Çizelge 6.21). 2001 yılında Doğrudan Gelir Desteği (DGD) ile başlayan ve günümüzde havza bazlı olarak devam etmekte olan tarımsal desteklemelerde verilen destek kalemleri ve miktarı değişmiş olsa da gerekli şartlar genel olarak aynı kalmıştır. Bu sebeple üreticiler desteklemelerden faydalanmak için gerekli şartları çok iyi bilmektedirler.

Çizelge 6.21. Üreticilerin desteklemelerden faydalanmak için gerekli şartları bilme durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	149	99,3
Hayır	1	0,7
Toplam	150	100,0

Üreticilerin %68'i uygulanan destekleri yeterli bulurken %32'lik kısım ise uygulanan destekleri yetersiz bulmaktadır (Çizelge 6.22). Desteklerin yetersiz olduğunu belirten üreticiler MGTAD, fark ödemeleri desteği, hayvancılık desteklemeleri ve yem bitkileri desteklerini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 6.22. Anket yapılan üreticilerin desteklerin yeterliliği hakkındaki düşünceleri

	Üretici Sayısı	%
Evet	102	68,0
Hayır	48	32,0
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin %82,0'ı İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden, %22,0'ı Ziraat Odası ve çiftçi birliklerinden, %16,0'ı ise internet aracılığıyla, %15,3'ü muhtar ve köydeki çiftçilerden, %12,0'ı televizyon, gazete ve broşürlerden tarımsal desteklemeler hakkındaki bilgileri elde etmektedir (Çizelge 6.23). Tarımsal desteklemelerin başvuru noktalarının Ziraat Odası ve Tarım Müdürlükleri olmasından dolayı üreticiler en çok bu iki kurumdan konu hakkında bilgi edinmektedirler. Başarır'ın (2008), "DGD Politikasının Tarım İşletmelerine Etkilerinin Araştırılması (Samsun İli Örneği)" konulu çalışmasında üreticilerin %32,5'inin radyo, televizyon ve gazetelerden, %25'inin İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden, %20'sinin köy muhtarından, %12,5'inin diğer üreticilerden ve %10'unun Ziraat Odasından tarımsal desteklemeler hakkındaki bilgileri elde ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Olgun ve ark. (2002), üreticilerin destekler hakkındaki bilgileri ilk olarak köy muhtarlarından duyduklarını, ayrıca Tarım İlçe Müdürlüğü elemanlarından, radyo, TV ve gazeteler gibi kitle iletişim araçlarından ve Ziraat Odasından öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.23. Tarımsal desteklemeler hakkındaki bilgileri edinme durumu

	Üretici Sayısı	%
İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden	123	82,0
Ziraat odaları ve çiftçi birliklerinden	33	22,0
İnternette takip ediyorum	24	16,0
Muhtar ve köydeki çiftçilerden	23	15,3
Televizyon, gazete ve broşürlerden	18	12,0

*Üreticiler birden fazla cevap vermişlerdir.

Ankete katılan üreticilerin %92,7'si desteklerin üretimde verimliliği arttıracığını belirtirken, %7,3'ü ise desteklerin üretimde verimliliği arttırmayacağını belirtmişlerdir (Çizelge 6.24). Sakarya ve ark. (2007), Sındırgı ilçesinde yaptıkları çalışmalarında, ankete katılan üreticilerden %63'ünün desteklemenin üretimi artırıcı bir etkisinin olmadığını ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.24. Anket yapılan üreticilere göre desteklerin verimliliği artırma durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	139	92,7
Hayır	11	7,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.25'te tarımsal desteklemelerin üreticileri üretime teşvik etme durumu verilmiştir. Anket yapılan üreticilerin %96,7'si tarımsal desteklerin verilmesinin kendisini üretime teşvik ettiğini belirtirken, %3,3'lük kesim desteklerin olmasının kendisini üretime teşvik etmediğini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.25. Tarımsal desteklemelerin üretime teşvik etme durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	145	96,7
Hayır	5	3,3
Toplam	150	100,0

Üreticilerin %89,3'ü destekleme başvurusunda evrak işleri ve prosedürlerin kendilerini zorladığını belirtirken, %10,7'lik kesim ise evrak işleri ve prosedürlerin kendilerini zorlamadığını belirtmişlerdir (Çizelge 6.26). Çiftçilerin zorlanma sebebi tek bir noktada destekleme işlemlerinin gerçekleştirilememeleridir. Desteklemelerden faydalanmak için ilk şart olan ÇKS'ye kayıt için bulunduğu ilçe Ziraat Odası ve ilçe Tarım Müdürlüğünde çok fazla evrak işi bulunmaktadır. Alınan evrakların onaylanması için köy (mahalle) muhtarı, azalar ve hissedarların imzası gerekmektedir. Bu işlemlerin sonucu olarak %89,3 gibi yüksek bir oranda evrak işleri ve prosedürlerin kendilerini zorladığını belirtmişlerdir. Bu sebeple üreticilere kolaylık olması açısından evrak işlerinin azaltılması gerekmektedir. Topçu (2008), Erzurum İlinde yaptığı çalışmada destekleme başvurularında resmi prosedürlerin fazla olması, çok zaman alması ve takip gerektirmesi

nedeniyle okuma, yazma bilmenin elzem hale geldiğini, okuma yazma bilenlerin ise desteklemelerden faydalanmada daha etkin olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 6.26. Destekleme başvuru sürecinin evrak ve prosedürler nedeniyle uzaması durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	134	89,3
Hayır	16	10,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.27’de destekleme başvurusunda karşılaşılan zorluklar verilmiştir. Çizelgeye göre karşılaşılan zorluklar içerisinde ilk sırada %57,3 pay ile destekleme başvurusunu yaparken muhtar, aza ve hissedarların imzası gerekliliği gelmektedir. Bunu %40,7 pay ile her sene aynı işleri yaptırmak zor oluyor önermesi izlemektedir. Üçüncü sırada ise %38,7’lik pay ile her gidilen kurumda ücret ödemek zorunda kalınması gelmektedir. Üreticilerin %11,3’ü destekleme başvurusunda karşılaştıkları diğer sebepleri ise köyden gidiş ve geliş problemi olarak belirtmişlerdir.

Çizelge 6.27. Destekleme başvurusunda karşılaşılan zorluklar

	Üretici Sayısı	%
Muhtar, aza ve hissedarların imzası için çok dolaşıyoruz	86	57,3
Her sene aynı işleri yaptırmak zor oluyor	61	40,7
Her gittiğimiz kurumda ücret ödemek zorunda kalıyoruz	58	38,7
Diğer sebepler	17	11,3

*Üreticiler birden fazla cevap vermişlerdir.

Çizelge 6.28’de üreticilerin tarımsal destekleme başvurularını online (internet) ortamda yapılmasını isteme durumları verilmiş olup %61,3’lük kesim başvuruların online ortamda yapılmasını istemediğini, %38,7’lik kesim ise başvuruların online ortamda yapılmasını istediği tespit edilmiştir.

İnternet kullanımının eğitim durumu ile bağlantısı bulunmaktadır. Artan eğitim seviyesi doğrudan internet kullanımına yansımaktadır (Urhan ve Kızılca, 2011). Anket yapılan üreticilerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunu iken, yüksekokul ve üniversite mezunlarının azınlıkta olduğu görülmektedir (Çizelge 6.3). Her hanede internet bağlantısı olmaması ve hata yapmaktan çekinme durumundan dolayı online başvuru istemedikleri

düşünülmektedir. Bu sebeple; hanelere ekonomik olarak internet bağlantısının sağlanması ve internet kullanım eğitimi gibi konularının verilen desteklere eklenmesi düşünülebilir.

Çizelge 6.28. Destekleme başvurularının online (internet) ortamda yapılmasını isteme durumu

	Üretici Sayısı	%
Hayır	92	61,3
Evet	58	38,7
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin %88,7'si desteklerin tek kaleme düşürülmesini istediğini, %11,3'ü ise desteklemelerin tek kaleme düşürülmesini istemediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 6.29). Çizelgeye göre üreticilerin büyük çoğunluğu desteklemelerin tek kaleme düşürülmesini istediklerini belirtmişlerdir. Üreticiler yetiştirdikleri her üründe farklı evrak ve uygulamalarla karşılaşmaktadırlar. Bu sebeple prosedürlerden kurtulmak için desteklerin tek kaleme düşürülmesini istemektedirler. Fakat yetiştirilen ürünlerin gelirlerinin ve giderlerinin farklı olmasından dolayı bu talebin karşılanması mümkün görünmemektedir.

Çizelge 6.29. Üreticilerin tarımsal desteklemelerin tek kaleme düşmesini isteme durumları

	Üretici Sayısı	%
Evet	133	88,7
Hayır	17	11,3
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin %34,7'si verilen desteklerin üretimi arttırmak amacıyla, %34'ü sosyal destek amacıyla, %26'sı çiftçiyi korumak amacıyla ve %5,3'ü politik sebeplerle verildiğini düşünmektedir (Çizelge 6.30). Tarımda desteklerin verilme gerekçeleri arasında üretimi arttırmak ve yaygınlaştırmak önemli bir yer tutmaktadır. Çizelgeye göre üreticilerin büyük çoğunluğu da desteklerin üretimi arttırmak amacıyla verildiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.30. Desteklemelerin ve teşvik ödemelerinin amacı

	Üretici Sayısı	%
Üretimi arttırmak amacıyla	52	34,7
Sosyal destek amacıyla	51	34,0
Çiftçiyi korumak için	39	26,0
Politik sebeplerle	8	5,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 6.31’de üreticilerin desteklerin verilmiş amacına ulaşmış ulaşmamaya hakkındaki düşünceleri verilmiştir. Çizelgeye göre üreticilerin %75,3’ü desteklemelerin amacına ulaştığını, %24,7’si desteklemelerin amacına ulaşmadığını belirtmişlerdir.

Desteklemelerin amacına ulaşabilmesi, desteklerin yeterli miktarda olmasının yanı sıra işletmecinin üretim kabiliyeti ile de alakalıdır. İşletmecilik becerileri yeterli seviyede olmayan üretici işletmeyi zarara uğratabilir. Ayrıca işletmecinin verilen destekleri amacı dışında kullanması da benzer sonuçlara yol açacaktır. Gerçek üreticinin yani araziye süren kişinin destekleme ödemesini alması oldukça önemli görülmektedir. Altıntaş (2012), Tokat ilinde yaptığı çalışmada, desteklerin tapu kaydı üzerinden yapılmaması gerektiğini belirtmiş, desteğin amacına ulaşabilmesi için araziye işleyerek para, emek ve işgücü harcayan üreticilerin teşvik edilme amaçlı her türlü desteklemelerden faydalandırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Çizelge 6.31. Üreticilerin desteklemelerin amacına ulaştığını düşünme durumu

	Üretici Sayısı	%
Evet	113	75,3
Hayır	37	24,7
Toplam	150	100,0

Anket yapılan üreticilerin %74,0’ı destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapıldığını, %26,0’ı destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapılmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 6.32). Desteklemeler çiftçilerin aldıkları ilaç, gübre, tohum gibi girdilerin ödeme dönemi hesap edilerek verilmelidir. Bu nedenle destekleme ödemelerinin çiftçilerin maliyet takvimine uygun zamanlarda yapılması önem arz etmektedir. Kandemir ve Kutlar

(2018), tarafından Adana ilinde yapılan araştırmada üreticilerin %60,5'inin destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapılmadığını belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 6.32. Üreticilerin destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapılması hakkındaki düşünceleri

	Üretici Sayısı	%
Evet	111	74,0
Hayır	39	26,0
Toplam	150	100,0

6.5. Üreticilerin Desteklerden Memnun Olmalarını Etkileyen Faktörler

Araştırma bölgesindeki üreticilerin tarımsal desteklerden memnuniyet durumları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi için ki-kare testi uygulanmıştır. Analize dahil edilen altı değişkenden üçünün anlamlı, diğer üç değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 6.33). Üreticilerin bitkisel üretim tecrübesi ($X^2=3,617$; $p=0.05$), hayvansal üretim tecrübesi ($X^2=2,735$; $p=0.09$) ve yaptıkları üretim şekli ($X^2=8,427$; $p=0.00$) ile desteklerden memnun olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bitkisel ve hayvansal üretim tecrübesi 20 yıl ve üzerinde olan üreticilerin yaklaşık %70'i tarımsal desteklemelerden memnun iken üretim tecrübesi 20 yılın altında olan üreticilerin yaklaşık %30'u desteklerden memnundur. Üreticilerin yetiştiricilik konusunda tecrübeleri arttıkça verilen destek kalemlerini daha verimli bir şekilde kullandıkları düşünölmektedir. Karar vericilerin üretime yeni başlayan tecrübesiz üreticileri de göz önüne alarak teşvikler konusunda memnuniyet düzeyini artırıcı politikalar belirlemesi ve uygulaması önemlidir.

Çizelgeye göre yalnızca bitkisel üretim yapan üreticilerin %77,5'inin tarımsal desteklerden memnun olduğu saptanmıştır. Karar vericilerin hayvansal desteklemelerde düzenleme yaparak daha etkin bir destekleme politikasını uygulamaya geçirmesi hayvancılıkla uğraşan üreticilerin memnuniyeti ve üretime teşvik edilmesi açısından önemlidir.

Çizelge 6.33. Üreticilerin tarımsal destek memnuniyetleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişki

Yaş Grupları	Memnun Olmayan		Memnun Olan		Tüm Üreticiler	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
≤49 yıl	22	45,8	43	42,2	65	43,3
50+ yıl	26	54,2	59	57,8	85	56,7
Toplam	48	100,0	102	100,0	150	100,0
Eğitim Durumu						
Diğer (orta, lise, lisans)	25	52,1	67	65,7	92	61,3
İlkokul	23	47,9	35	34,3	58	38,7
Toplam	48	100,0	102	100,0	150	100,0
Bitkisel Üretim Tecrübesi**						
≤19 yıl	6	13,0	27	27,3	33	22,8
20+ yıl	40	87,0	72	72,7	112	77,2
Toplam	46	100,0	99	100,0	145	100,0
Hayvansal Üretim Tecrübesi*						
≤19 yıl	11	50,0	6	26,1	17	37,8
20+ yıl	11	50,0	17	73,9	28	62,2
Toplam	22	100,0	23	100,0	45	100,0
İşletme Arazisi						
≤100 da	23	47,9	50	49,0	73	48,7
101+ da	25	52,1	52	51,0	77	51,3
Toplam	48	100,0	102	100,0	150	100,0
Üretim Şekli***						
Diğer (bitkisel ve hayvansal üretim)	22	45,8	23	22,5	45	30,0
Yalnız bitkisel üretim	26	54,2	79	77,5	105	70,0
Toplam	48	100,0	102	100,0	150	100,0

*p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Adana ili Ceyhan ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öncelikle bakanlığın hangi ürünlere ve hangi şartlara göre destek verdiği ayrıntılı olarak ele alınmış, daha sonra Adana ili Ceyhan ilçesinde tarımsal faaliyette bulunan 150 üretici ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Bu bölümde araştırmadan elde edilen önemli sonuçlar irdelenerek çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anket yapılan üreticilerin %96'sı erkek ve üreticilerin eğitim düzeylerinin ise çoğunlukla ilkokul ve lise seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Teknolojinin kullanımı, güncel yeniliklerin takibi için üreticilerin eğitim seviyelerinin artırılması gereklidir. Ankete katılan üreticilerin yaş ortalaması 51,7 yıldır. Sürdürülebilir bir tarım açısından genç üreticilerin üretime dahil olması sağlamaya yönelik politika araçları belirlenmesi önemlidir.

Anket yapılan üreticilerin %76,7'si bir kooperatife üye iken %23,3'ünün kooperatife üyeliği yoktur. Üreticilerin %81,3'ünün herhangi bir yetiştirici veya üretici birliğine üyeliği bulunmazken, %18,7'lik kesimin üyeliği vardır. Çiftçilerin ürettikleri ürünleri aracısız, zarar etmeden pazarlayabilmesi için pazarlama kooperatiflerine ve yetiştirici birliklerine ihtiyaçları vardır.

Araştırma bölgesinde üreticilerin %41,3'ünün işletme kaydı ile ilgili kayıt tuttuğu saptanmıştır. Üretim planlamasının sağlıklı bir şekilde yapılması için gelir ve giderlerin kayıt altına alınması gerekli olup üreticileri işletme kaydı tutmaya yönelik teşvik edici politikaların belirlenmesi gerekli görülmektedir.

Araştırma yapılan üreticilerin tamamının desteklemelerden faydalandığı belirlenmiştir. Üreticilerin %92,7'si desteklerin üretimde verimliliği arttıracığını %96,7'si tarımsal desteklerin verilmesinin kendisini üretime teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Tarımsal üretime verilen desteklerin, üretimi olumlu yönde etkilemesi nedeniyle desteklemeler devam etmelidir. Bununla birlikte amacına tam olarak ulaşamadığı düşünülen hayvancılık desteklemelerinin yeniden gözden geçirilmesi, revize edilmesi desteklemelerin etkinliğini artıracaktır.

Özellikle son yıllarda döviz kurlarındaki artış ve enflasyon oranındaki yükselişlerin etkisiyle tarımsal girdi maliyetlerinde önemli artışlar olmaktadır. Bu nedenle tarımsal üretime verilecek destekleme miktarları, girdi maliyetlerindeki reel artış oranlarına uygun olarak belirlenmelidir. Bunun yanı sıra KDV ve ÖTV gibi vergi oranlarının düşürülmesi adına yeniden gözden geçirilmesi, üyelik ücreti, aidat, hizmet bedeli, döner sermaye ücreti

gibi isimlerle alınan veya kesilen ücretlerde indirimle gidilmesi tarımsal üretime dolaylı bir destek sağlayacaktır.

Üreticiler en çok mazot, gübre desteği ile fark ödemeleri desteklerinden faydalanmaktadırlar. Bu sonuçlara bakarak en çok memnuniyet duydukları desteğin mazot, gübre desteği olduğu düşünülse de destekleri yetersiz bulan üreticiler en çok Mgd'nin eksik olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Verilen alan bazlı destekler arasında ilk sırada yer alan Mazot, gübre desteğinin miktarının piyasa şartları göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

Araştırma kapsamında anket yapılan üreticilerin %89,3'ü destekleme başvurusunda evrak işleri ve prosedürlerin kendilerini zorladığını belirtmişlerdir. Destekleme aşamasında üreticiyi zorlayan evrak ve prosedürlerin azaltılması gerekmektedir. Sürekli gelişen teknolojinin sunduğu imkanlardan da yararlanarak, "Tek Adımda Hizmet" şeklinde bir uygulamaya geçilerek destekleme ile ilgili iş ve işlemlerin aynı yerde tamamlanması sağlanmalıdır.

Ankete katılan üreticilerin %61,3'ü online ortamda başvuru yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca rağmen online başvurunun üreticilere kolaylık sağlayacağı ve üreticilerin zamanla bu sistemi benimseyeceği düşünülmektedir. Özellikle ilçe merkezlerine uzak köylerde oturan üreticiler ulaşım bakımından sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu ve bunun gibi sıkıntıların önüne geçebilmesi amacıyla destekleme başvurularının online olarak yapılabilmesi sağlanmalıdır.

Üreticilerin %26'sı destekleme ödemelerinin doğru zamanda yapılmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Üreticilerin yetiştirdiği ürüne göre girdiye ihtiyaç duyduğu dönemler farklıdır. Aynı şekilde hayvancılıkta da benzer durum söz konusudur. Bu sebeple üreticilere destekleme ödemelerini nakdi olarak belli bir dönemde ödemek yerine "Destek Kart" (kart ismi öneridir) gibi bir uygulamayı hayata geçirerek ihtiyaç duyulan dönemde harcama kalemine göre verilecek destek miktarı kadar olan kısım bu karttan temin edilebilir.

Araştırmada üretim tecrübesi az olan, bitkisel ve hayvansal üretim birlikte yapan üreticilerin desteklerden memnun olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle karar vericilerin üretime yeni başlayan ve özellikle hayvancılıkla uğraşan üreticileri teşvik edici politikalar uygulamaları önemlidir. Araştırma ile ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında tarımsal desteklerin üreticileri üretime teşvik ederek pozitif bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2017a. Tarım Sektörünün İktisadi Kalkınmadaki Rolü. (erişim tarihi: 09.12.2017)
“http://www.ekodialog.com/kalkinma_ekonomisi/kalkinma_tarim.html”
- Anonim, 2018a. Organik Tarım Nedir. (erişim tarihi: 01.03.2018)
“http://www.eko-tar.com/TR/Icerik/Index/5/11/35/organik_tarim_nedir”
- Anonim, 2018b. İyi Tarım Uygulamaları Nedir. (erişim tarihi: 07.01.2018)
“<http://www.ecas.com.tr/iyi-tarim-uygulamaları-nedir>”
- Anonim, 2018c. Ceyhan İlçesinde Ekonomi Hayat ve Tarım. (erişim tarihi: 16.01.2018)
“<http://czo.org.tr/sayfa/15/ekonomik-1hayat-ve-tarim.html>”
- Anonim, 2018d. Tarımsal Kalkınmada Üretici Örgütlerinin Önemi. (erişim tarihi: 26.02.2018)“<http://www.yum-bir.org/Yumurta/hd24-121-Tarimsal-Kalkinmada-Uretici-Orgutlerinin-Onemi>”
- Abay, C., Olhan, E., Uysal, Y., Yavuz, F., Türkekul, B., 2005. Türkiye’de Tarım Politikalarında Değişim. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, VI. Teknik Kongre, 3–7 Ocak 2005, Ankara. 20 s.
- Ağırbaş, N., Sapmaz, K., Koç, A., 2017. Eskişehir İlinde Yem Bitkileri Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarı Üzerine Tarımsal Desteklemelerin Etkisi. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi 48 (1): 65-72.
- Aktaş, A., 2007. Samsun İli Ladik İlçesinde Doğrudan Gelir Desteği Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Aktaş, E., Yurdakul, O., 2005. Destekleme ve Teknoloji Politikalarının Çukurova Bölgesinde Mısır Tarımı Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Altıntaş, G., Altıntaş, A., 2012. Kimyevi Gübre ve Toprak Tahlili Desteğinin Sosyo-Ekonomik Açından İncelenmesi: Tokat İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 18 (2): 55-68.
- Arısoy, H., Gül, U., 2011. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarım Sektörüne Yapılan Direkt Ödemelerin Karşılaştırılması. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 8 (2): 85-98.
- Ataseven, Y. 2016. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları: Genel Bakış ve Güncel Değerlendirmeler. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü. 7 s.
- Başarır, A., 2008. DGD Politikasının Tarım İşletmelerine Etkilerinin Araştırılması: Samsun İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Samsun.
- Bulut, O.D., Kutlar, İ., 2016. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Projelerinin İncelenmesi: Burdur İli Örneği. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Cilt-III, sayfa:2099-2110, Isparta.
- Civan, A., 2010. Türkiye’de Tarımsal Destek Politikaları. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25 (1): 127-146.

- Çavuş, V. 2009. Türkiye’de Tarımda Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması ve AB Sürecinde Destekleme Politikaları, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. İstanbul.
- Çobanoğlu ve ark., 2017. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının Etkisinin Değerlendirilmesi: Bursa İli Örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 14 (01): 16-27.
- Daldal, N. 2016. Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tekirdağ.
- Dernek, Z., 2006. Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 1 (1): 1-12.
- Eraktan, G., Abay, C., Miran, B., Olhan, E., 2004. Türkiye’de Tarımın Teşvikinde Doğrudan Gelir Sistemi ve Sonuçları. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2004-53, İstanbul.
- Erdal, G., Erdal, E., 2008. Türkiye’de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 25 (1): 41-51.
- Gündoğmuş, E., Tanrıvermiş, H., 2001. Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması İçin Başlangıç Verileri Oluşturma ve Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi Projesi: Ankara İli Polatlı İlçesi Örneği. Ankara Üniversitesi. Proje Raporu 2001-9, 38-72, Mart 2001, Ankara.
- Gürkan, M. 2012. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş ili örneği), Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tokat.
- İnce, A., 2007. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikalarının Analizi: Manisa Örneği, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Manisa. S.166.
- Kandemir, F.T., Kutlar, İ., 2018. Review of Opinions of Producers in Sarıcam, Adana on Plant Production Subsidies. The International Conference on Agriculture, Forest, Food Sciences and Technologies (ICAFOF), pp.243, İzmir.
- Kızılaslan, H., Doğan, H.G., 2013. Türkiye’deki Üretici Birliklerinin Üretici Örgütlenmesinde Yeri ve Önemi (Tokat İli Kazova Bölgesi Yas Sebze Meyve Üreticileri Birliği Örneği). Akademik Bakış Dergisi Sayı:38 Eylül-Ekim 2013. 17s.
- Newbold, P., 1995. Statistics for Business and Economics. Prentice-Hall, New Jersey.
- Olgun, A., Gençler, F., Arslan, Ö., 2002. Doğrudan Gelir Desteği Projesi ve Bu Projeye İlgili Yapılmış Yayın Çalışmalarının Değerlendirilmesi: Akhisar İlçesi Örneği. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül 2002, Erzurum.
- Ören, N., 2001. Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması İçin Başlangıç Verileri Oluşturma ve Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi Projesi: Adıyaman İli Örneği. Çukurova Üniversitesi. Proje Raporu 2001-9, 10-37. Mart 2001, Ankara.
- Örs, A., 2011. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları ve Kırsal Kalkınma Destekleri. Yüksek Lisans Semineri. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Konya.

- Özdamar, K., 2015. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Nisan Kitap Evi. ISBN:978-975-6428-51-1.
- Özkan, B., 2001. Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması İçin Başlangıç Verileri Oluşturma ve Pilot Uygulamanın Değerlendirilmesi Projesi: Antalya İli Örneği. Akdeniz Üniversitesi. Proje Raporu 2001-9, 73-98. Mart 2001, Ankara.
- Özkaya, T., 2001. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Tarım Sektörüne Yönelik Desteklemeler Ankara. 2001: 8-14.
- RG, 2018. 26.02.2018 tarihli 30344 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2018 yılında yapılacak Tarımsal desteklemelere ilişkin karar (Karar Sayısı 2018/11460).
- RG, 2006. 18.04.2006 tarihli 5488 Sayılı Tarım Kanunu.
- Sakarya, Ş., Özmen, F., Özmen, H.İ., 2007. Yerel Kalkınmada Tarım Finansman Desteği Olarak Doğrudan Gelir Desteği Üzerine Bir Alan Araştırması (Sındırgı İlçesi Örneği). Selçuk Ün. Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı. Mayıs 2007, 12-24.
- Şahinli, M.A., Şahbaz, N., 2013. Tarımda Kadın İstihdamı: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık Durumu. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 15 (25): 85-103.
- Tan, S., Hasdemir, S., Everest, B. 2015. Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları, International Conference On Eurasian Economies, 266-270.
- TOB, 2018. Tarım ve Orman Bakanlığı verileri. <https://www.tarim.gov.tr/>
- Topçu, Y., 2008. "Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği", Akdeniz Üni. Zir. Fak., 21 (2): 205-212.
- TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu verileri. <http://www.tuik.gov.tr/>
- Urhan, Ü.B., Kızılcı, İ., 2011. "Türkiye'de Kişilerin İnternet Kullanımları Ne Şekilde Değişiyor? İnternet Kullanıcıları Üzerine Bir Değerlendirme. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu. Şubat 2011. 8 s.
- Yılmaz, H., Demircan, V., Dernek, Z., 2008. Türkiye Tarımında Doğrudan Gelir Desteği Uygulamaları (Isparta İli Üreticileri Açısından Bir Değerlendirme). Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9 (2): 248-265.
- Yorgun, A., 2006. Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.

EKLER

Adana İli Ceyhan İlçesinde Çiftçilerin Tarımsal Desteklemeye Yaklaşımları

Sayın çiftçimiz:

Bu anket, **KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ**'nde yüksek lisans bitirme tezinde kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bu anket tarafımızdan değerlendirilerek elde edilecek sonuçlar tez de kullanılacaktır. Vereceğiniz cevapların sağlıklı ve tutarlı olması, çalışmanın amacına ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Kişisel bilgileriniz tarafımızdan saklı tutulup üçüncü şahıs, kurum ve kuruluşlara **KESİNLİKLE VERİLMEMEYECİTİR**. Değerli zamanınızı bize ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ziraat Mühendisi Arman ÖZGÜR

Tarih :

Köy :

1) Çiftçi ile ilgili özellikler

Cinsiyeti: a) Erkek b) Kadın	
İşletme sahibinin yaşı:	
Eğitim seviyesi: 1) Okur-yazar değil 2) Okur- yazar 3) İlkokul 4) Ortaokul 5) Lise 6) Yüksekokul 7) Üniversite	
Kaç yıldır bitkisel üretim faaliyetiyle uğraşıyorsunuz:..... yıl Kaç yıldır hayvansal üretim faaliyetiyle uğraşıyorsunuz:..... yıl	
Tarım dışında herhangi bir iş yapıyor musunuz? a)Evet b)Hayır	
Arazinin mülk ve tasarruf şekli nasıldır? (a)Mülk arazi : da (c)Kiraya işlenen arazi: da (b)Ortak işlenen arazi: da	
İşletme arazisinin ne kadarı sulu arazidir? (..... da)	
Aşağıdaki uygulamaların hangisini(lerini) sürdürüyorsunuz? (a) Bitkisel ve hayvansal üretim aynı anda (b) Sadece hayvansal üretim (c) Sadece bitkisel üretim (d) Diğer	
İşletmede bulunan hayvan sayısı Büyükbaş İnek..... adet Dana/tosun: adet Küçükbaş Koyun..... adet Keçi: adet	
Ürün ekim alanları ve parsel sayısı Ürün Adı Alan (Da) 1. Ürün..... 2. Ürün..... 3. Ürün..... 4. Ürün..... 5. Ürün.....	
Yeterli alet-ekipmana sahip misiniz? a) Evet b) Hayır	
Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı mısınız? a) Evet b) Hayır	
Kooperatife üye misiniz? a) Evet b) Hayır Evet ise hangi kooperatiflere üyesiniz?.....	
Herhangi bir yetiştiriciler birliği veya üretici birliğine üye misiniz? a) Evet b) Hayır Evet ise hangi birliğe üyesiniz?	
İşletmede ayrıntılı gelir, gider kaydı tutuyor musunuz? a) Evet b) Hayır	
Çiftçiliğe başlamanızda aşağıdakilerden hangileri etkili olmuştur?	

a) Aile mesleği b) Başkasının tavsiyesi	c) Sürekli gelir getirmesi d) Desteklerin verilmesi	
Tarımsal üretim ile ilgili teknik bilgileri en çok nereden elde ediyorsunuz? a) Tarım İlçe Müdürlüğü b) Tarım danışmanı c) Kooperatif, Ziraat Odası d) Önder çiftçi e) Komşu, akraba f) Kendi tecrübelerim g) İnternet		
Tarımsal yayım elemanlarıyla görüşme sıklığınız nedir? a) Hiç görüşmüyorum b) Yılda bir kez c) Ayda bir kez d) Her hafta		
Toprağın gübre ihtiyacını ve ne kadar verileceğini nasıl belirliyorsunuz? (a) Toprak tahlili yaptırarak (b) Aile büyüklerine veya komşu işletmelere sorarak (c) Tarım Teşkilatındaki teknik elemanlara sorarak (d) Deneyimlerime göre karar veriyorum (e) Ziraat Mühendisi danışmanıma sorarak		
Hangi ilacın kullanılacağına nasıl karar veriyorsunuz? (a) İlacı aldığım bayiye soruyorum (b) Ziraat Mühendisi danışmanıma soruyorum (c) Komşu yada büyük üreticilerin kullandığı ilaçları tercih ediyorum (d) Tarım Teşkilatındaki teknik elemanlara soruyorum (e) Deneyimlerime göre karar veriyorum		
DESTEKLER-TEŞVİKLER		
Desteklemelerden faydalaniyor musunuz? a) Evet b) Hayır		
Cevabınız HAYIR ise; desteklemelerden faydalanmamanızın nedeni aşağıdakilerden hangisidir? a) Tapulu yerim olmadığı için (intikal olmayan veya hazine yeri olduğu için) b) Desteklemelerden faydalanmada bürokratik işlemlerin fazla olması c) Yeterli olmadığını düşündüğüm için başvurmuyorum. d) Diğer sebepler.....		
Hangi desteklerden yararlanıyorsunuz? a) Mazot, gübre ve toprak analiz desteğinden b) Fark Ödemeleri desteğinden c) Hayvancılık Desteklemelerinden (süt, et, buzağı vb destekler)..... d) Yem bitkileri desteklerinden d) Diğer (iyi tarım uygulamaları, organik tarım, tarsim vb.).....		
Desteklemelerden faydalanmak için hangi şartları sağlamanız gerektiğini biliyor musunuz? a) Evet b) Hayır		
Sizce uygulanan destekler yeterli mi? a) Evet b) Hayır		
Cevabınız HAYIR ise; hangi desteklemeleri yetersiz buluyorsunuz? a) Mazot, gübre ve toprak analiz desteği b) Fark Ödemeleri desteği c) Hayvancılık Desteklemeleri d) Yem bitkileri destekleri d) Diğer desteklemeler..... e) Tamamını yetersiz buluyorum		
Tarımsal desteklemeler hakkında bilgiyi nereden alıyorsunuz? a) İl ve ilçe tarım müdürlüklerinden b) Ziraat odaları ve çiftçi birliklerinden c) Muhtar ve köydeki çiftçilerden d) Televizyon, gazete ve broşürlerden e) İnternettten takip ediyorum		
Sizce uygulanan destekler üretimde verimliliği artırır mı? a) Evet b) Hayır		
Desteklemelerin olması sizi üretime teşvik ediyor mu? a) Evet b) Hayır		
Destekleme başvurusunda bulunurken evrak ve prosedürler sizi zorluyor mu? a) Evet b) Hayır		
Destekleme başvurusunu yaparken hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? a) Muhtar, aza ve hissedarların imzası için çok dolaşıyoruz b) Her gittiğimiz kurumda ücret ödemek zorunda kalıyoruz c) Her sene aynı işleri yaptırmak zor oluyor d) Diğer sebepler		

Tarımsal destekleme başvurularını online (internet) ortamda yapmak ister misiniz? a)Evet b)Hayır	
Desteklemelerin tek kaleme düşürülmesini ister misiniz? a)Evet b)Hayır	
Sizce çiftçilere yapılan destekleme ve teşvik ödemelerinin amacı nedir? a)Sosyal destek amacıyla b)Çiftçiyi korumak için c)Politik sebeplerle d)Üretimi arttırmak amacıyla	
Desteklemelerin amacına ulaştığını düşünüyor musunuz? a)Evet b)Hayır	
Destekleme ödemelerinin doğru zamanda ödendiğini düşünüyor musunuz? a)Evet b)Hayır	

Yorum:.....
.....
.....
.....
.....

TEŞEKKÜRLER

Üretici Telefon Numarası:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Arman ÖZGÜR
Doğum tarihi ve yeri : 02.03.1987, Kadirli
Medeni hali : Evli
e-posta :armanozgur@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	KSÜ/Tarım Ekonomisi Bölümü	2018
Lisans	Anadolu Üniversitesi/İşletme	2017
Lisans	Çukurova Üniversitesi/Ziraat Mühendisliği	2010
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Bölümü	2010
Lise	Ramazan Atıl Lisesi/ADANA	2004